לא: לא היו כופתין פרק רביעי תמיד

הראשון בראש וברגל. כילד הראש בימינו שהראש קודם לכל האברים דכתיב (ויקרא ח) ונתת אותה לנתחיה את ראשו ואת פדרו הילך הראש בימינו: **וחוטמו כנגד זרועו.** חוטם הבהמה פונה כנגד זרועו וזו קרויו בין אצבעותיו. גב הראש על גב פיסת ידו ובית שחיטה פונה למעלה: **והפדר נתון עליו.** לכסות מקום השחיטה וזהו כצוד של מעלה: **רגל של ימין בשמאלו ובית עורן לחוץ.** מקום שמשם הופשט העור היה כלפי חוץ אל העם ומקום החתך כלפי המוליך ובכי שפיר למעבד כדי שלא יראה החתך. ומפרש ביומא (דף כה:) מ"ט סליקא לרגל בהדי ריש דאיכא למ"ד התם דרך ניתוחו היה קרב הראש והרגל וג' ידים ושני דפנות החזה והגרה והעוקץ והרגל ואיכא למ"ד דרך עילוי דשומנא היה קרב פי' כדרך שהאברים שמנים זה מזה הם קריבים הראש והרגל ושני דפנות החזה והגרה ושני ידים והעוקץ והרגל ובין למ"ד דרך נתוחו אין זה סדר שהרגל קרב עם הראש שהרי ביתוח שני ידים קודמין ומפרש התם מאי טעמא רגל סליק בהדי ריש הראש כבר פירשתי שהוא קודם וגזירת הכתוב היא ומה טעם רגל עמו משום דריש נפישי ביה עצמות סלקא רגל בהדיה שהוא טולו בשר והכי שפיר למעלה שתהא בהקטרה עצמות ובשר ואין בשום אבר כ"כ בשר עמו כרגל: **השני בג' ידים.** האי תנא חזיל בתר איברא דבישרא כלומר בתר גדול האברים שהאברים גדולים זה מזה הם קודמים הילכך ג' ידים קודמים שהן גדולות מהעוקץ והרגל: **של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו.** דרך חשיבותן מוליכין אותן למזבח ובית עורה של כל אחד ואחד לחוץ: **הג' בעוקץ וברגל השמאלי העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו.** היא דבוקה בעוקץ והולכת בין האצבעות וגם אצבע הכבד דבוק בעוקץ. אצבע הכבד הללעות דבוקות בעוקץ. אצבע הכבד וג' הכליות עמו הרגל של שמאל כו': **הרביעי בחזה ובגרה.** ובצואר. החזה בימינו שהוא חשוב יותר והגרה בשמאלו ולצוותיה בין אצבעותיו. והאי דלא פירש ובית עורה לחוץ היינו טעמא דשני לצוותיו מונחין בין אצבעותיו א"כ הוי בית עורה לחוץ אבל גבי דפנות לא פירש לך כלום והיה יכול לישא דפנות על פס ידו לכך פירש בית עורה לחוץ: **החמישי בג' דפנות של ימין כו' ובית עורן לחוץ: השני בקרביים הנתונין בבוז.** כף (ב) מתרגם בזך. ולפי שאין מחוברין יחד צריך ליתנן בכלי וכרעים על גביהם מלמעלה: **השביעי בסלת.** שלאחר הקטרת אברי תמיד מקטירין מנחתו דהיינו סלת: (ג) **חביתי כ"ג.** דאמר ביומא (דף לד.) עולה ומנחה (ד) שם מנחה ואפילו חביתין: **הט' ביין.** נסכים רביעית היין. כל אלו קרבים עם האברים דאין מקריבין עולה בלא מנחה ונסכים. וחביתים אף על פי שקריבין בעבור כהן גדול הואיל ומן הפסוק הם קודמין לנסכי תמיד (צריך לנו שאר האברים): **הלכו ונפנום מחלי בשר ולמעלה.** ולא מחלי בשר ולמעלה שלאחר הקטרת הקטורת חוזרין ומוליכין אותן למזבח ואם היו קריבים למזבח לא תראה הולכה הילכך צריך להניחן מחלי בשר ולמטה שלאחר כך לבשיחזירו ויוליכו או הם או אחרים תראה הולכה חשובה והכי יפה לעשות שאם קרובים למזבח נראה כמוקטרים ועוד דפעמים שיקטירם קודם הקטורת הואיל וקרובים הם כל כך למזבח: **במערבו.** של בשר ולא במזרחו שהרי בלכתם למזבח להוליך אברים למזבח ולדרוס (ה) במערבה דרך מזרחית של בשר (ו) שהרי בשר

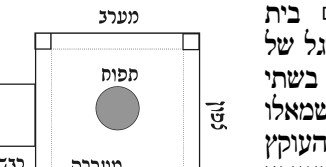

לאמצע המזבח ומכאן ומכאן תופס המזבח ח' אמות לכל לד לאחר שכלה הבשר שהרי הבשר ט"ז והמזבח ל"ב נמצא ח' אמות לכל לד ומקום המערבה במזרח המזבח אצל מזרחו של בשר ולחב המערבה אינו תופס עד חצי המזבח שהרי התפוח באמצע המזבח נמצא אתה אומר הליכתו למזבח לזרוק האברים למערבה (ז) לכך נותנים האברים במערבו של בשר לפנות מקום הליכתו: **ומלחום.** דכתיב (ח) על כל קרבנך תקריב מלח: **ובאו לנשכה הגזיז לקרוא את שמע.** ולאחר ק"ש יקטירו את הקטורת והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שם הקטר ויעל קרבנם לריח ניחוח: **גמ' תנא יד ורגל.** יחד כעקידת יצחק כו': **חד אמר משום דזיון קדשים וחד אמר מפני שהוא מהלך בחוקי העמים.** כשמקריבין זבח לעבודת כוכבים הן כופתין אותו כך ארבעה רגלים יחד: **ומאי בינייהו.** בין למר ובין למר אסור לעשות: **איכא בינייהו דכפתיה בשיראי.** במילת. משום דזיון קדשים ליכא משום חוקי העמים איכא: **עשר שולחנות היו במקדש.** בעזרה. ב' שולחנות שהיו בחולם לא חשיב הכא בהדי עשר אלא אותם שהיו בעזרה: **ח' של שיש בצד המזבחייס.** אצל הטבעות בצפון שעליהם מדיחין את הקרביים וב' במערב הכבש וב' בחולם מבפנים אצל פתח ההיכל אחד של (ד) כסף וא' של זהב: **בגייסו.** כשמגיעין לפתח מניחין אותם עליו ועומדין בו לפוש: **ועל של זהב ביציאתו.** ושם היה מונח עד שיקטירו הבזיכין. כך מפרש במנחות בפרק שתי הלחם (דף לט:): **שמעלין בקדש ולא מורידין.** כגון בכניסתם מניחין על של (ה) כסף וכשמגיע בהיכל ח] על של משה שהיה מצופה זהב הרי עלייה ולא מורידין לפיכך ביציאתו מניחו על כלי של זהב. ועשר שולחנות היו עדיין בהיכל שעשה שלמה והא דלא חשבינהו הכא דלא חשיב אלא אותן שמניחים עליהם ובאותן של שלמה לא היו מסדרים כדתמרינן במנחות פרק שתי הלחם (דף לט.) עשר שולחנות עשה שלמה ולא היו מסדרים אלא על של משה כו': **מפני שמרחית.** ט] את הלחם וממחמם וממהר להתעפש: **שניס ליום נגד היום.** נגד השמש או אינו אלא חובת היום כלומר כל יום ויום תקריבו שניס כשהוא אומר וכו': **כילד תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה.** כדפרישית במתניתין (ט) כזה:

מן

א) הראשון בראש וברגל הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו קרויו בין אצבעותיו (א) בית שחיטתו מלמעלן והפדר נתון עליה (ב) הרגל של ימין בשמאלו ובית עורן לחוץ (ג) השני בשתי ידים של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ (ד) השלישי בעוקץ וברגל העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי כליות עמו הרגל של שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ (ה) הרביעי בחזה ובגרה החזה בימינו והגרה בשמאלו וצלעותיו בין שני אצבעותיו (ו) החמישי בשתי דפנות של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ (ז) הששי בקרבים הנתונים בבוז וכרעים על גביהן מלמעלה (ח) הז' בסולת השמיני בחביתים התשיעי ביין (ט) הלכו ונתנום מחצי בבש ולמטה במערבו ומלחום וירדו (י) ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע: **גמ'** תנא (יא) יד ורגל בעקידת יצחק בן אברהם: לא היו כופתין את הטלה מאי טעמא רב הונא ורב חסדא חד אמר (יב) משום בזיון קדשים וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים מאי בינייהו איכא בינייהו דכפתיה בשיראי אי נמי (יג) בהוצא דדהבא (יד) תנן התם (טו) שלש עשרה שולחנות היו במקדש (טז) שמונה של שיש בבית המטבחיים שעליהם מדיחין את הקרבים (יז) ב' במערבה של בבש אחד של שיש ואחד של כסף על של שיש נותנין את האברים ועל של כסף כלי שרת (יח) ובאולם שנים מבפנים על פתח הבית אחד של (יט) כסף ואחד של זהב על של כסף נותנין (כ) לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו (כא) שמעלין בקודש ולא מורידין (כב) ואחד של זהב בפנים שעליו לחם הפנים תמיד מכדי (כג) אין עניות במקום עשירות אמאי עבדי דשיש ניעבדו דכסף (כד) ניעבדו דזהב אמר רב חיננא בשם רבי אסי ורבי אסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק מפני שהוא מרתיח: **של שחר היה נשחט** על קרן (כה) (כו) מזרחית צפונית: מנא הני מילי אמר רב חסדא דאמר קרא [1] שנים ליום כנגד היום תניא נמי הכי (כז) שנים ליום כנגד היום אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום כשהוא אומר [2] את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים הרי חובת היום אמור הא מה אני מקיים שנים ליום נגד היום הא כיצד תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה ושל בין הערבים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה: עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב אמר להן

(א) זבחים כד: יומא מח: [מנחות י.], [מנחות נב.], (ב) [מנחות נב.], (ג) [מנחות נד.], (ד) שקלים פ"ו מ"ד, (ה) [לדברי המפרש מיבמות שלא אינון], (ו) [מנחות לט: שקלים פ"ו מ"ד ע"ב], (ז) [בכורות סח. וש"נ], (ח) [לעיל כט. שבת קכ: וש"נ], (ט) [לפנינו מערבינן], (י) [יומא סב:], (כ) [במדבר ז], (ל) [ויקרא כג], (מ) [ולפרדס רש"ש], (נ) [למערבה ממזרח הבבש רש"ש], (ס) [ויקרא ב], (ע) [ל: ד"ה על טבעת], (פ) אולי ל"ל שהיה אותו אמרכל ממונה על כ' דברים שהיה די לו להיות עסוק בכל דבר ודבר מהדברים נזכר אחד לבד, (צ) הדבר תמוה דהא לפי אוקימתא דרבא כאן נמי קשה אמאי אסמיה דמשנה קמא אמר דה' ביו ומשנה ד' אמרו ז' וא"ע, (ק) נ"ל שא"ל ותיירי מתניתין דשקלים בשאר הקרבנות והא דאמרינן הכא שמדיחין הקרבים בלשכת כו'.

תורה אור השלם

1. וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד:
במדבר כח ג
2. אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם:
במדבר כח ד

רבינו גרשום

אלא מעקדין אותו יד ורגל בלבד: משום בזיון קדשים. שלא יכפתוהו כולו כדרך שעושין בחולין: שהוא מהלך בחוקי המינין. שהן היו מצוין לכופתו כולו: דכפתיה בשיראי או בהוצא דדהבא וכפתיה כולו. למ"ד משום בזיון ליכא למ"ד משום חוקי מינין איכא: נותנים לחם הפנים בכניסתו. עד שיסדורו כל אחד ואחד כתיקונו על השלחן הפנים עם הסניפין שלו והבזיכין: ועל של זהב ביציאתו. כשהיו מוציאין אותו בשבת האחרת לחלקו בין הכהנים מניחין אותו שם עד שיתחלק כולו: מפני שהוא מרתיח אותו של כסף וזהב מחמת החמה ומחמם את האברים ומפסידין: על קרן צפונית מערבית. שכך דינו לישחט בצפון: על טבעת שניה. היינו מעט משוך למערב משום דבעי נגד היום כדאמרי' בגמ': וכן של בין הערבים היה נשחט כו'. שנים ליום הערבים היה נשחט כו'. שנים ליום נגד היום נגד זריחת

עמוד השמש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחד של שיש ואחד של זהב על של שיש נותנין לחם הפניס: (ב) מפרש ד"ה הז' בסלת וכו' סלת הס"ד ואח"ס מ"ס הביתין הביתי כ"ג: (ג) ד"ה במערבו וכו' מזרחית של בבש היה שהרי וכו' האברים למערבה היה במזרח ולכך נותנין: (ד) ד"ה ח' של שיש וכו' פתח ההיכל אחד של שיש ואחד של זהב וכו': (ה) ד"ה שמעלין וכו' על של שיש וכשמגיע בהיכל:

פי' הראב"ד

גזברים חלוקים על ערך אמרכלין כגון י"ג גזברין היו תחת ששה אמרכלין דהיינו שנים גזברין לאמרכל אחד וגזבר אחד שנשאר תחת אמרכל ד' יכול להיות שהיה ב) אותו הגזבר ממונה על ב' דברים שהיה אותו אמרכל די לו להיות עסוק בזה הגזבר לבד והאחרים היו כל אחד יכול לשמור ולהתעסק במלאכתו ב' גזברין. ובתוס' לא איירי בי"ג גזברין אלא י"ג בין כולם כדקתני בברייתא אלא דהתם לא איירי אלא בג' מהם שהיו גם על ערכין וחרמות ממונים ובשביל כך ד' אמרכלין היו ממונים על הגזברין ושערו חכמים שז' אמרכלין היה די לי"ג גזברין. ועוד דמקשי דאמאי לא נקיט מתני' דמדות דקתני בהדיא אבא יוסי בן חנן

פי' הראב"ד

[אומר] י"ג השתחוואות היו שם כנגד י"ג שערים ובשקלים [ירושלמי] קא דייק בגמ' דאבא יוסי בן חנן [היא] אמתניתין דשקלים דקתני י"ג השתחוואות היו דאי כרבנן הא אמרינן דד' שערים היו ומשני התם אליבא דרבנן דלאו כנגד י"ג שערים היו י"ג השתחוואות אלא כנגד י"ג פרצות הרי מ"מ ה"ל להביא ראיה ממתניתין דאבא יוסי דס"ל די"ג שערים היה והרי איכא תנא דאית ליה י"ג והכא איכא תנא דאית ליה חמשה ונראה נדע"כ פי' דהך מסקנא דקא מסיק תלמודא וה"ק איכא תנא דאמר ח' ואיכא תנא דאמר ה' כלומר מזו הברייתא מוכיח דאיכא פלוגתא דתנאי בשערי העזרה כמה היו כיון דד' נתן קאמר די"ג היו מן הגזברין כנגד י"ג שערים מכלל דת"ק פליג עליו ולא ס"ל שכל כך שערים היו לשם. ונהי נמי דלא מסתיימי מילתא דת"ק היכי ס"ל או ה' או ז' מ"מ כיון דקא חזי מתניתין דמדות דתנן ה' שערים היו בעזרה ולא ידעי אמאן קא רמייא. מש"ה מוקמי להתם מתניתין אליבא דת"ק דד' נתן כיון דלא אשכח תנא אחריני דס"ל שהיו ה' שערים בעזרה יותר טוב שנאמר דהאי ת"ק דד' נתן הוא ס"ל כת"ק דמתניתין דמדות דתנן בריש מסכת מדות דה' שערים היו במקדש. וא"ת התם נמי תנן י"ג השתחוואות היו במקדש וקאמר אבא יוסי כנגד י"ג שערים שבעזרה היו ומדקאמר אבא יוסי הכי ש"מ דת"ק דאבא יוסי הוא דס"ל הכי דה' שערים היו בעזרה כדמוכח בירושלמי די"ג השתחוואות היו שם אפי' לרבנן וכנגד י"ג פרצות וה"נ נוקי לה למתניתין דמדות הא לאו מילתא היא משום ההיא מתניתין דמדות דקתני י"ג שערים היו שם כמו סתמא היא וא"כ האיך יתכן לו דבריש מדות דסתם לן דד' שערים היו ובתר הכי הי' חזור וסותם ג) כמ"ד ה' שערים היו ולשם בירושלמי מפרש כמו כן דאליבא דרבנן דאית להו דד' שערים היו לא היו אותן השתחוואות באותן י"ג שערים של עזרה דקא חשיב התם בשקלים דא"כ הדר הוה להו שערי העזרה טפי מז' שערים אליבא דרבנן ואגן ד' בעי' אבל טפי לא (אבל) אלא בפרצות עצמן היו משתחווים ועוד יש לתמוה דמשמע דס"ע לא הוה יותר מי"ג גזברין ובשקלים קא חשיב ט"ו מנוים שהיו במקדש ולפי' היה משמע דהיינו הממונים היינו גזברים וע"ז יש לתמוה דבתוספתא לא קא חשיב אלא ח' ממונים וגם אותם ממונים שמזכיר את שמם במסכת שקלים משנה את שמותם בתוספתא ושמא י"ל תנא ושייר לכל הנך דתוספתא ולא נקיט בשקלים אלא העיקר אבל הנהו דתוס' [לא] הוה חשיבי כולי האי ומה שפירש בתוס' דצדרפת בשם ר' יעקב ז"ל וחלק בנפשו אין נראה יד ורגל להנהו דחוקים ואין נראו שיוכלו לקום: נהי דינתנו להנות בהם תיפוק ליה משום איסור כלאים. במנחות בפרק תכלת פירשו בשם ר' יעקב ז"ל כלאים בציצית אפי' בעת שאין מצות ציצית כגון בלילה אין בו משום כלאים ויכול ללבוש ולהתכסות באותו טלית כל שעה דס"ל כיון דהתירתן תורה אין בו משום כלאים ויכול ללבוש והתירתו לגמרי וראייתם מההיא דפ' התכלת דאמר שמואל תכלת אין בה משום כלאים כלל ואפילו בטלית פטורה ומשמע לכאורה דתרתי מילי נינהו כגון תכלת אין בהם משום כלאים כלל אפילו בטלית פטורה והרבה האריך בדבר ועמל הוא לכתבו. מפני שנראה ששמע השומע הדברים וטעה וחלילה שהלב מחדד כמוהו היה מחשיב הדבר שאפילו לתינוקות אין ראוי לטעות בו כי כמה שנויי דחיקא דלית בהו מששא כלל יש לו בענין זה כמו שכתבנו שם. עוד בפ' ד' אחין דקא פליגי בזר

דת"ק פליג עליו ולא ס"ל שכל כך שערים היו לשם. ונהי נמי דלא מסתיימי מילתא דת"ק היכי ס"ל או ה' או ז' מ"מ כיון דקא חזי מתניתין דמדות דתנן ה' שערים היו בעזרה ולא ידעי אמאן קא רמייא. מש"ה מוקמי להתם מתניתין אליבא דת"ק דד' נתן כיון דלא אשכח תנא אחריני דס"ל שהיו ה' שערים בעזרה יותר טוב שנאמר דהאי ת"ק דד' נתן הוא ס"ל כת"ק דמתניתין דמדות דתנן בריש מסכת מדות דה' שערים היו במקדש. וא"ת התם נמי תנן י"ג השתחוואות היו במקדש וקאמר אבא יוסי כנגד י"ג שערים שבעזרה היו ומדקאמר אבא יוסי הכי ש"מ דת"ק דאבא יוסי הוא דס"ל הכי דה' שערים היו בעזרה כדמוכח בירושלמי די"ג השתחוואות היו שם אפי' לרבנן וכנגד י"ג פרצות וה"נ נוקי לה למתניתין דמדות הא לאו מילתא היא משום ההיא מתניתין דמדות דקתני י"ג שערים היו שם כמו סתמא היא וא"כ האיך יתכן לו דבריש מדות דסתם לן דד' שערים היו ובתר הכי הי' חזור וסותם ג) כמ"ד ה' שערים היו ולשם בירושלמי מפרש כמו כן דאליבא דרבנן דאית להו דד' שערים היו לא היו אותן השתחוואות באותן י"ג שערים של עזרה דקא חשיב התם בשקלים דא"כ הדר הוה להו שערי העזרה טפי מז' שערים אליבא דרבנן ואגן ד' בעי' אבל טפי לא (אבל) אלא בפרצות עצמן היו משתחווים ועוד יש לתמוה דמשמע דס"ע לא הוה יותר מי"ג גזברין ובשקלים קא חשיב ט"ו מנוים שהיו במקדש ולפי' היה משמע דהיינו הממונים היינו גזברים וע"ז יש לתמוה דבתוספתא לא קא חשיב אלא ח' ממונים וגם אותם ממונים שמזכיר את שמם במסכת שקלים משנה את שמותם בתוספתא ושמא י"ל תנא ושייר לכל הנך דתוספתא ולא נקיט בשקלים אלא העיקר אבל הנהו דתוס' [לא] הוה חשיבי כולי האי ומה שפירש בתוס' דצדרפת בשם ר' יעקב ז"ל וחלק בנפשו אין נראה יד ורגל להנהו דחוקים ואין נראו שיוכלו לקום: נהי דינתנו להנות בהם תיפוק ליה משום איסור כלאים. במנחות בפרק תכלת פירשו בשם ר' יעקב ז"ל כלאים בציצית אפי' בעת שאין מצות ציצית כגון בלילה אין בו משום כלאים ויכול ללבוש ולהתכסות באותו טלית כל שעה דס"ל כיון דהתירתן תורה אין בו משום כלאים ויכול ללבוש והתירתו לגמרי וראייתם מההיא דפ' התכלת דאמר שמואל תכלת אין בה משום כלאים כלל ואפילו בטלית פטורה ומשמע לכאורה דתרתי מילי נינהו כגון תכלת אין בהם משום כלאים כלל אפילו בטלית פטורה והרבה האריך בדבר ועמל הוא לכתבו. מפני שנראה ששמע השומע הדברים וטעה וחלילה שהלב מחדד כמוהו היה מחשיב הדבר שאפילו לתינוקות אין ראוי לטעות בו כי כמה שנויי דחיקא דלית בהו מששא כלל יש לו בענין זה כמו שכתבנו שם. עוד בפ' ד' אחין דקא פליגי בזר

לפייתן דומה שבת אחר אפייתן מסדרין אותן על השולחן עד שמגיע זמן סידורן: בעלין בקדש ולא מורידין. בפרק שתי לחם [דף לט.] דרש לה מקרא. וכיון שסוקרטו משולחן אל זהב לא יוכיחו לתת לשולחן אל כסף: מפני שמרתיח ומחמם את הכשר ומתקלקל. וכיוצאלמי פריך הכא לא היה מפריש בשר קודש מעולם ומאי אין מזכירין מעשה נסים כלומר אינשא לא סמכינן: בנגד היום. במקום שיאיר היום: עשרה דברים. משום

מן

(ה) זבחים כד: יומא מח: [מנחות י.], (ו) [מנחות נב.], (ז) [מנחות נד.], (ח) שקלים פ"ו מ"ד, (ט) [לדברי המפרש מיבמות שלא אינון], (י) [מנחות לט: שקלים פ"ו מ"ד ע"ב], (יא) [בכורות סח. וש"נ], (יב) [לעיל כט. שבת קכ: וש"נ], (יג) [לפנינו מערבינן], (יד) [יומא סב:], (טו) [במדבר ז], (טז) [ויקרא כג], (יז) [ולפרדס רש"ש], (יח) [למערבה ממזרח הבבש רש"ש], (יט) [ויקרא ב], (כ) [ל: ד"ה על טבעת], (כא) אולי ל"ל שהיה אותו אמרכל ממונה על כ' דברים שהיה די לו להיות עסוק בכל דבר ודבר מהדברים נזכר אחד לבד, (כב) הדבר תמוה דהא לפי אוקימתא דרבא כאן נמי קשה אמאי אסמיה דמשנה קמא אמר דה' ביו ומשנה ד' אמרו ז' וא"ע, (כג) נ"ל שא"ל ותיירי מתניתין דשקלים בשאר הקרבנים והא דאמרינן הכא שמדיחין הקרבים בלשכת כו'.

מן השמים לארץ רחוק או ממזרח למערב [ז]אמרו לו ממזרח למערב תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה חמה במערב הכל מסתכלין בה חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה וחכמים אומרים זה וזה באחד שוין שנאמר [1]כגבוה שמים על הארץ [ז] [וגו'] כרחוק מזרח ממערב ואי חד מינייהו נפיש [ח][ג] נכתוב תרווייהו כי ההוא דנפיש ואלא חמה באמצע רקיע מ"ט אין הכל מסתכלין בה משום דקאי להדיא ולא כסי ליה מידי אמר להן שמים נבראו תחלה או הארץ אמרו [ט]שמים נבראו תחלה שנא' [2]בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ אמר להן אור נברא תחלה או חשך אמרו לו מילתא דא אין לה פתר ונימרו ליה חשך נברא תחלה דכתיב [3]והארץ היתה תהו ובהו וחשך והדר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור סברי דילמא אתי לשיולי [ט]מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור אי הכי שמים נמי לא נימרו ליה [ז] מעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא דקא [פ] שייל כיון דחזו דקהדר שאיל סברי לא נימא ליה דילמא אתי לשיולי מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור אמר להם אידין מתקרי חכים אמרו ליה [ז] [ג]איזהו חכם הרואה את הנולד אמר להם אידין מתקרי גבור אמרו לו איזהו גבור הכובש את יצרו אמר להן אידין מתקרי עשיר אמרו ליה איזהו עשיר השמח בחלקו אמר להן מה יעביד איניש ויחיה אמרו ליה ימית [ז] עצמו מה יעביד איניש וימות יחיה את עצמו אמר להן מה יעביד איניש ויתקבל על ברייתא אמרו יסני מלכו ושלטן אמר להו דידי טבא מדידכו ירחם מלכו ושלטן ויעבד טיבו עם בני אינשא אמר להן בימא יאי למידר או ביבשתא יאי למידר אמרו ליה ביבשתא יאי למידר דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתיהון עד דסלקין ליבשתא אמר להן אידין מנכון חכים יתיר אמרו לו כולנא כחדא שוויין אמר להן מה דין אתריסתון לקבלי אמרו ליה [7]סטנא נצח אמר להן [יח] הא אנא מקטילנא יתכון בגזירת מלכין אמרו ליה שלטן ביד מלכא ולא יאי למלכא כזב מיד אלביש יתהון לבושין דארגוון [יט] ושדי מניכא דדהבא על צואריהון אמר להן בעינא דאיזל למדינת אפריקי אמרו ליה לא מצית אזלת דפסקי הרי חשך אמר להן לא סגיא דלא אזלינא אמטו הכי משיילנא לכו אלא [ז] מאי אעביד אמרו ליה אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי גיסא דכי אתית [כ](באורחא) נקטת בגוייהו ואתית לאתרך עבד הכי ואזל מטא לההוא מחוזא דכוליה נשי בעי למיעבד קרבא בהדייהו אמרו ליה אי קטלת לן יאמרו נשי קטל אי קטילנא לך יאמרו מלכא דקטלוהו נשי אמר להן איתו לי נהמא איתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא אמר

תמיד ויעביד טיבו עם בני העיר בשביל אנשי העיר וידבר עליהם אל המלך שלא להכניס עולו עליהם ואז יבאו בני העיר לעובדו[ז] : **בימא יאי למידר או ביבשתא.** באיזה מקום טוב לגור בים או ביבשה. השיבו לו ביבשה: **דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתייהו.** אין דעתן מיושבת בהן עד שירדו ליבשה: **אי דין מנכון טפי חכים**[ג] . איזה מכם חכם יותר: **כולנא כחדא פפרנא לך.** כולנו חכמים ואין חכם זה מזה שהרי כולנו הסכמנו לדעת אחד: **אמר להן מה דין אתריסתון לקבלי.** מה זה שאתם עומדים נגדי ואינכם מחזיקים ירא'תנו הלא אתם יודעים כי אנחנו הרבים ואתם תתתינו. אתריסתון לשון תריס ומגן: **אמרו ליה שטנא נצח.** זו אינה ראיה שהרי אתם רואים בכל יום שהשטן הוא נוצח ומטעה בני האדם אף אתם אל תתמהו על שאנו מתחיכים: **אמר להם.** שוטין אתם שאתם ממזיקים ירא'תכם שאם תראה אתכם בגזירת מלכים שאני מלך ואבקש לשאר מלכים שאוהבים אותי שיתנו לי רשות להרוג אתכם: **אמרו לו שילטון ביד מלכות ולא יאי למלכא כזב.** כלומר בידך הממשלה לעשות שאתה מלך ושר אבל בכך נחמתנו שהבטחתנו שלא תעשה עמנו רעה ואין נאה למלך לדבר שקר שנא' אף כי לנדיב דבר שקר (משלי יז): **מיד אלבש יתהון.** הלבשם אותם לבושי ארגמן ויש רבים זהב על צוארם: **אמר להם בעינא דאיזל.** רוצה אני ליל'ך למדינת אפריקא: **אמרו לא מצית אזלת.** אינך יכול ללכת שהרי חשך באמצע הדרך מקום שיש בו חשך בין ביום בין בלילה ואין שום אדם יכול לעבור אותן הרים: **אמר להם לא סגיא דלא אזילנא אמטו הכי משיילנא מה אעביד.** תקעתי עצמי ללכת שם אמטו הכי ובשביל שתקעתי בעצמי אני שואל לכם עצה מה תקנתי ובאיזה ענין אוכל לעבור: **אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא.** הבא חמורים גדולים ממצרים שיודעין ללכת בחשך. דפרשי כמו (פסחים דף ו.) המפרש והיולא בשיירא: **ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי גיסא.** וקשור בהאי גיסא בענבך: וכשתחזור למקומך [ד] [תאמוז] באותן קיבורי דבשבילם תשוב למקומך על פי קיבורי עד שתגיע למקום שנקשר ואז תהיה במקומך: **עבד הכי כי מטא לההוא מחוזא דכולה נשי.** לא היה באותו הכרך כי אם נשים: **בעא למעבד קרבא.** רצה לעשות עמהן מלחמה: **אמרו לו.** הנשים אי קטלת לן יאמרו נשי קטיל כלומר זו אינה גבורה אם תלחם עמנו שהרי אם תהרוג אותנו יאמרו העולם שישמעו בדבר נשים הרג וזו אינה גבורה ואם אנו נהרוג אותך יאמרו השומעים כמה גרוע מלך זה שנשים נתחברו עליו והרגוהו מוטב שתמנע את עצמך ואל תלחם עמנו פן תהיה לבזון: **אמר להן.** הריני שומע לעצתכם ולא אזיק לכם והביאו לי לחם לאכול: **אייתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא.** הביאו לו לחם של זהב מונח על שולחן של זהב: אמר

מן השמים לארץ רחוק. כלומר איזה רחוק יותר: **אמרו לו ממזרח למערב.** רחוק יותר משמים לארץ: **ותדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה חמה.** ולמה לפי שהחמה כשהיא במזרח או במערב היא רחוקה ובשביל שהיא רחוקה יכולים להסתכל בה שאין האורה מזקת לעיניים אבל כשהיא באמצע הרקיע קרובה ואורה מזהיר כ"כ שאין יכולין לראות: **ואל"א זה וזה מדשם שוה.** כדמוכחי קראי: **לשון אחד אומר כגבוה שמים על הארץ ולשון אחד אומר כרחוק מזרח ממערב.** ואם לא היתה מדתן שוה אלא מזרח ומערב רחוק יותר למה אחז הכתוב במועטו במדה לא היה לו כלל לומר אלא המרובה אלא ודאי שניהם שוין במדה לכך אחז את שניהן: **אלא מאי טעם חמה"א נאמצע הרקיע אין הכל מסתכלין בה.** כמו שהם מסתכלין כשהיא במזרח או במערב: **משום דקאי להדיא.** בגילוי היא עומדת ולא כסי לה מידי ובשביל כך אורה מזהיר ומזיק לעיניים המביטות שם: **אמר להם שמים נבראו תחלה.** כלומר או ארץ ושמים [יב] כאחד נבראו: **שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים.** אלמא שמים קדים: **אור נברא תחלה.** כלומר איזו נברא תחלה: **מילתא דא לית ליה פתר.** דבר זה שאלת אין שום אדם בעולם שיודע לפותרה: ופריך הש"ס ואמאי השיבו ליה מילתא דא לית ליה פתר: **ונימרו ליה.** מן הפסוק דחשך נברא תחלה שנאמרי[ז] וחשך על פני תהום והדר ויאמר אלהים יהי אור אלמא חשך קדים: **סברי.** אי אמרו ליה הרי אתא לשיולי מה למעלה ומה למטה והילכך השיבו ליה מילתא דא לית ליה פתר וימנע ולא ישאלם עוד ממעשה בראשית: **אי הכי.** דבשביל כך נמנעו מלהשיבו תחלה נמי אמאי השיבו לו השמים נבראו תחלה לא היה להם להשיבו כלום משום דילמא אתי כו': **מעיקרא סברי אקראי בעלמא הוא דקא משייל.** ולא ישוב עוד לשאול יותר ממעשה בראשית לכך יכולים להשיבו האמת כיון דחזו וכו': **אידין חכים.** מי מיתקרי חכם: **הרואה את הנולד.** המבין מלבו מה שעתיד להיות קורות שעתידים לבא ומזהר מהן: **הכובש את יצרו.** בא לידי עבירה וכבש את יצרו ונמנע ממנה: **השמח בחלקו.** במה שנותן לו המקום: **ימיח את עצמו.** ישפיל את עצמו: **יחיה את עצמו.** יגבה את עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימות. ולימדון חכמים שאדם הרואה שיחיה ישפיל את עצמו וירחמו עליו הבריות ויחיה שניים הרבה ומצאוה ימנע את עצמו שלא יקנאו ימיו וימות בלא עתו: **יסגא מלכו ושלטון.** ויתקבלו דבריו ויאהבו אותו אבל אדם רגיל לדבר עם מלכים ושרים מקנאים בו בני אדם ומתוך כך שונאים אותו ואת מעשיו: **דידי עדיפא מדידכו.** חכמתי גדולה משלכם שאני יועצו עצה טובה שעל ידה יהא מקובל לפני הבריות ואיזו עצה ירחם מלך ושלטון ודבר עמהם

מן השמים לארץ רחוק. כלומר איזה רחוק יותר: **אמרו לו ממזרח למערב.** רחוק יותר משמים לארץ: **ותדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה חמה.** ולמה לפי שהחמה כשהיא במזרח או במערב היא רחוקה ובשביל שהיא רחוקה יכולים להסתכל בה שאין האורה מזקת לעיניים אבל כשהיא באמצע הרקיע קרובה ואורה מזהיר כ"כ שאין יכולין לראות: **ואל"א זה וזה מדשם שוה.** כדמוכחי קראי: **לשון אחד אומר כגבוה שמים על הארץ ולשון אחד אומר כרחוק מזרח ממערב.** ואם לא היתה מדתן שוה אלא מזרח ומערב רחוק יותר למה אחז הכתוב במועטו במדה לא היה לו כלל לומר אלא המרובה אלא ודאי שניהם שוין במדה לכך אחז את שניהן: **אלא מאי טעם חמה"א נאמצע הרקיע אין הכל מסתכלין בה.** כמו שהם מסתכלין כשהיא במזרח או במערב: **משום דקאי להדיא.** בגילוי היא עומדת ולא כסי לה מידי ובשביל כך אורה מזהיר ומזיק לעיניים המביטות שם: **אמר להם שמים נבראו תחלה.** כלומר או ארץ ושמים [יב] כאחד נבראו: **שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים.** אלמא שמים קדים: **אור נברא תחלה.** כלומר איזו נברא תחלה: **מילתא דא לית ליה פתר.** דבר זה שאלת אין שום אדם בעולם שיודע לפותרה: ופריך הש"ס ואמאי השיבו ליה מילתא דא לית ליה פתר: **ונימרו ליה.** מן הפסוק דחשך נברא תחלה שנאמרי[ז] וחשך על פני תהום והדר ויאמר אלהים יהי אור אלמא חשך קדים: **סברי.** אי אמרו ליה הרי אתא לשיולי מה למעלה ומה למטה והילכך השיבו ליה מילתא דא לית ליה פתר וימנע ולא ישאלם עוד ממעשה בראשית: **אי הכי.** דבשביל כך נמנעו מלהשיבו תחלה נמי אמאי השיבו לו השמים נבראו תחלה לא היה להם להשיבו כלום משום דילמא אתי כו': **מעיקרא סברי אקראי בעלמא הוא דקא משייל.** ולא ישוב עוד לשאול יותר ממעשה בראשית לכך יכולים להשיבו האמת כיון דחזו וכו': **אידין חכים.** מי מיתקרי חכם: **הרואה את הנולד.** המבין מלבו מה שעתיד להיות קורות שעתידים לבא ומזהר מהן: **הכובש את יצרו.** בא לידי עבירה וכבש את יצרו ונמנע ממנה: **השמח בחלקו.** במה שנותן לו המקום: **ימיח את עצמו.** ישפיל את עצמו: **יחיה את עצמו.** יגבה את עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימות. ולימדון חכמים שאדם הרואה שיחיה ישפיל את עצמו וירחמו עליו הבריות ויחיה שניים הרבה ומצאוה ימנע את עצמו שלא יקנאו ימיו וימות בלא עתו: **יסגא מלכו ושלטון.** ויתקבלו דבריו ויאהבו אותו אבל אדם רגיל לדבר עם מלכים ושרים מקנאים בו בני אדם ומתוך כך שונאים אותו ואת מעשיו: **דידי עדיפא מדידכו.** חכמתי גדולה משלכם שאני יועצו עצה טובה שעל ידה יהא מקובל לפני הבריות ואיזו עצה ירחם מלך ושלטון ודבר עמהם

מן השמים לארץ רחוק או ממזרח למערב [ז]אמרו לו ממזרח למערב תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה וחכמים אומרים זה וזה באחד שוין שנאמר [1]כגבוה שמים על הארץ [ז] [וגו'] כרחוק מזרח ממערב ואי חד מינייהו נפיש [ח][ג] נכתוב תרווייהו כי ההוא דנפיש ואלא חמה באמצע רקיע מ"ט אין הכל מסתכלין בה משום דקאי להדיא ולא כסי ליה מידי אמר להן שמים נבראו תחלה או הארץ אמרו [ט]שמים נבראו תחלה שנא' [2]בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ אמר להן אור נברא תחלה או חשך אמרו לו מילתא דא אין לה פתר ונימרו ליה חשך נברא תחלה דכתיב [3]והארץ היתה תהו ובהו וחשך והדר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור סברי דילמא אתי לשיולי [ט]מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור אי הכי שמים נמי לא נימרו ליה [ז] מעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא דקא [פ] שייל כיון דחזו דקהדר שאיל סברי לא נימא ליה דילמא אתי לשיולי מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור אמר להם אידין מתקרי חכים אמרו ליה [ז] [ג]איזהו חכם הרואה את הנולד אמר להם אידין מתקרי גבור אמרו לו איזהו גבור הכובש את יצרו אמר להן אידין מתקרי עשיר אמרו ליה איזהו עשיר השמח בחלקו אמר להן מה יעביד איניש ויחיה אמרו ליה ימית [ז] עצמו מה יעביד איניש וימות יחיה את עצמו אמר להן מה יעביד איניש ויתקבל על ברייתא אמרו יסני מלכו ושלטן אמר להו דידי טבא מדידכו ירחם מלכו ושלטן ויעבד טיבו עם בני אינשא אמר להן בימא יאי למידר או ביבשתא יאי למידר אמרו ליה ביבשתא יאי למידר דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתיהון עד דסלקין ליבשתא אמר להן אידין מנכון חכים יתיר אמרו לו כולנא כחדא שוויין אמר להן מה דין אתריסתון לקבלי אמרו ליה [7]סטנא נצח אמר להן [יח] הא אנא מקטילנא יתכון בגזירת מלכין אמרו ליה שלטן ביד מלכא ולא יאי למלכא כזב מיד אלביש יתהון לבושין דארגוון [יט] ושדי מניכא דדהבא על צואריהון אמר להן בעינא דאיזל למדינת אפריקי אמרו ליה לא מצית אזלת דפסקי הרי חשך אמר להן לא סגיא דלא אזלינא אמטו הכי משיילנא לכו אלא [ז] מאי אעביד אמרו ליה אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי גיסא דכי אתית [כ](באורחא) נקטת בגוייהו ואתית לאתרך עבד הכי ואזל מטא לההוא מחוזא דכוליה נשי בעי למיעבד קרבא בהדייהו אמרו ליה אי קטלת לן יאמרו נשי קטל אי קטילנא לך יאמרו מלכא דקטלוהו נשי אמר להן איתו לי נהמא איתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא אמר

תורה אור השלם

1. כִּי כִּגְבֹהַּ שָׁמַיִם עַל הָאָרֶץ גָּבַר חַסְדּוֹ עַל יְרֵאָיו:
תהלים קג יא
2. בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ:
בראשית א א
3. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם:
בראשית א ב

רבינו גרשום

תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה. יש כח לעין להסתכל מפני שהיא רחוקה מהן הרבה ואין מזיק הזהרורית לעין: באמצע הרקיע. אין כח לעין מפני שקרובה היא יותר ומזיק הזהרורית: ואי חד מינייהו נפיש. למה לי למיכתב תרי שיעורי נכתוב כי ההוא דנפיש אלא ש"מ דשוין: א"כ מ"ט חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה משום דקאי להדיא בגילוי ולא כסי לה מידי אבל במזרח ובמערב מתכסה בקצת גובהה של ארץ ויש כח בעין לראותה: ימית את עצמו. על דברי תורה: יחיה את עצמו. על דברי תורה כשיגבה לבו עליהן ומבקש שררה מקצרן ימיו: ישנא מלכות ושלטון. כלומר יברח מן השררה: דידי עדיפא דאמינא. ירחם מלכות ושולטן. כלומר יחמוד שררה ושולטנות וכשיבא לכך אל יגביה דעתו אלא יעשה טובה לבני אדם זהו שבחו לפי שעד שהוא הדיוט אין יכול כ"כ להרע או להיטיב ואין דעתו נכרת אם אדם טוב אם לאו: מה דין אתריסתון לקיבלן. מדוע אינכם מודים לנו ולמה לא תלכו אחרינו והלא תראו שאתם שפלים ואנחנו מלכים ושרים: אמרו ליה סטנא נצח. כלומר אל תתמה על זה שהשטן הוא נוצח שמתעה אותם ונותן להם גאולה ולסוף יורידם לגיהנם: הא אנא קטילנא לכון בגזרת מלכין. שהשבתתי דבר בזיון: אמרו ליה שולטן ביד מלכו. להמית אם שירצה: אבל לא יאי למלכא כדיב. לא נאה למלך לכזב שכך הבטיחם תחלה שלא יכעוס מכל מה שיעשיבו לו: דפרשי בחברא. שהולכין כשאדם מדבר להן: ואייתי קיבורי דמתני. סיסין של חבלים: וקטר בהאי גיסא. במקום האורה ותפוס בראשי החבלים ותלך ותוכל לחזור דרך החבלים ולא תטעה בחשך:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא מד מיניייהו נפיש לא נמנוע תרווייהו אלא הוא דנפיש:

פי' הרא"ש

דאיתי בשמש קבעה לה גם זו: הכל ממקמלין בה. לפי שבנקב ובערב היא רחוקה ואין אורה מכמיש כל כך מאור העיניים ויכול להסתכל בה אבל כשעומדת במצי ו) (שמש) היא קרובה ואז אורה רב: **משום דקאי להדיא** ולא כסי ליה מידי. לפי שהוא עומד כנגדה ואין דבר מכסה עליו למעבו אורה מכסה מאור עיניים ואינו יכול להסתכל בה. אבל כשעומד בין מזרח למערב הרים וגבעות מפסיקין בינו ובינה ומכסה אור החמה: ב) למעלה מרקיע שעל ראשי החיות: ומה למטה. מסארץ ומתהום: מה לפנים. תוך ממחיצת העולם למזרח ומה לאחור [מזרן] ממחיצת העולם למערב. ג"א מה לפנים קודם בריאת העולם ומה לאחור אחר שיכלה העולם: **הכובש** את יצרו. מלחמות ומלבעות כדכתיב טוב אדם מגבור: **השמח בחלקו.** מה שגזר לו לאלקו הן בממון הן בגופו שמח ומקבל עליו ואינו אץ לעשר ולא מוחל את שאינו שלו: **ימית** את עצמו. יטרח במלאכה כדי להרויח מזונותיו ולא יאמר אין מלאכה [זו] הוגנת לו וגם לא ימשוך את בגדי [אחר] מעגונים וגם (ימות) יפעיר את בגדו ללמוד תורה ואז יחיה בעוה"ז ובעוה"ב: **יחיה** את עצמו. הסכך מהן שבתפתי: **ישנא** מלכו ושלטון. כלומר ימרוק מן הרשות פן יעלילו עליו או יתפיזיהו בני אדם שמלשין ומוסר ממונו: **ירחם** מלכו ושלטון. יתקרב לסם ויהא רגיל עמם ויעשה טובה לעולם ע"י שילין בעדם אל המלך או אל שר הצבא. ג"א יפגע מלכו ושלטון יבדק מן הסדרה ויהא רוח ואז ויהא מקובל על הבריות. ירחם מלכו ושלטון עלה לגדולה יעשה טובה עם בני אדם שאותה טובה שעושה עם ב"א בשעת גדולה היא טובה שלימה בלי חנפות כי אין צריך לסם וגם יש לאל ידו לעשות טובה לעולם כשעלה לגדולה: **אמרו** ליה ביבשתא. שאין דעת יודעי הים מיושבת עד שיעלו ליבשה: **מה אתריסתון** לקבלן. ומה זה אתם מתרימין כנגדי ואין אתם ג) מתגנים בו ולא אוכלין ושותין עמנו ואתם רואים שלנו הגדולה וכממלה כו':

מסורת הש"ס

ח) [מגיגה יב. ע"ש שהו דעת ב"ש אבל ב"ש אומרים אין נבראת אתלא], ט) [מגיגה יא. ע"ש ע"ש], ג) [אמנם רים פ"ד ע"ש], ד) [ל"ל שטעמ], ה) [בע"י לימא], ו) [בראשית א], ז) בע"י: לכבדו, ח) לכאורה אינו מובן דהא אדרבה בדף הקודם הביא דר"ת מפרש דתרי מילי נינהו ואולי דל"ל ולא כפירוש רבינו יעקב ז"ל ולכל לשון רבינו לריך מיקון, ט) ומבעיא לן דתם כנגדו כיו"ט מהו טעמא דר"י בן המשולש כו' בל"ל, י) [ל"ל הרקיע], כ) [ל"ל של"ל ד"ה מה למעלה. למעלה כו'], ל) ל"ל מתחתיהם כנו.

תורה אור השלם

1. כִּי כִּגְבֹהַּ שָׁמַיִם עַל הָאָרֶץ גָּבַר חַסְדּוֹ עַל יְרֵאָיו:
תהלים קג יא
2. בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ:
בראשית א א
3. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם:
בראשית א ב

רבינו גרשום

תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה. יש כח לעין להסתכל מפני שהיא רחוקה מהן הרבה ואין מזיק הזהרורית לעין: באמצע הרקיע. אין כח לעין מפני שקרובה היא יותר ומזיק הזהרורית: ואי חד מינייהו נפיש. למה לי למיכתב תרי שיעורי נכתוב כי ההוא דנפיש אלא ש"מ דשוין: א"כ מ"ט חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה משום דקאי להדיא בגילוי ולא כסי לה מידי אבל במזרח ובמערב מתכסה בקצת גובהה של ארץ ויש כח בעין לראותה: ימית את עצמו. על דברי תורה: יחיה את עצמו. על דברי תורה כשיגבה לבו עליהן ומבקש שררה מקצרן ימיו: ישנא מלכות ושלטון. כלומר יברח מן השררה: דידי עדיפא דאמינא. ירחם מלכות ושולטן. כלומר יחמוד שררה ושולטנות וכשיבא לכך אל יגביה דעתו אלא יעשה טובה לבני אדם זהו שבחו לפי שעד שהוא הדיוט אין יכול כ"כ להרע או להיטיב ואין דעתו נכרת אם אדם טוב אם לאו: מה דין אתריסתון לקיבלן. מדוע אינכם מודים לנו ולמה לא תלכו אחרינו והלא תראו שאתם שפלים ואנחנו מלכים ושרים: אמרו ליה סטנא נצח. כלומר אל תתמה על זה שהשטן הוא נוצח שמתעה אותם ונותן להם גאולה ולסוף יורידם לגיהנם: הא אנא קטילנא לכון בגזרת מלכין. שהשבתתי דבר בזיון: אמרו ליה שולטן ביד מלכו. להמית אם שירצה: אבל לא יאי למלכא כדיב. לא נאה למלך לכזב שכך הבטיחם תחלה שלא יכעוס מכל מה שיעשיבו לו: דפרשי בחברא. שהולכין כשאדם מדבר להן: ואייתי קיבורי דמתני. סיסין של חבלים: וקטר בהאי גיסא. במקום האורה ותפוס בראשי החבלים ותלך ותוכל לחזור דרך החבלים ולא תטעה בחשך:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא מד מיניייהו נפיש לא נמנוע תרווייהו אלא הוא דנפיש:

פי' הרא"ש

דאיתי בשמש קבעה לה גם זו: הכל ממקמלין בה. לפי שבנקב ובערב היא רחוקה ואין אורה מכמיש כל כך מאור העיניים ויכול להסתכל בה אבל כשעומדת במצי ו) (שמש) היא קרובה ואז אורה רב: **משום דקאי להדיא** ולא כסי ליה מידי. לפי שהוא עומד כנגדה ואין דבר מכסה עליו למעבו אורה מכסה מאור עיניים ואינו יכול להסתכל בה. אבל כשעומד בין מזרח למערב הרים וגבעות מפסיקין בינו ובינה ומכסה אור החמה: ב) למעלה מרקיע שעל ראשי החיות: ומה למטה. מסארץ ומתהום: מה לפנים. תוך ממחיצת העולם למזרח ומה לאחור [מזרן] ממחיצת העולם למערב. ג"א מה לפנים קודם בריאת העולם ומה לאחור אחר שיכלה העולם: **הכובש** את יצרו. מלחמות ומלבעות כדכתיב טוב אדם מגבור: **השמח בחלקו.** מה שגזר לו לאלקו הן בממון הן בגופו שמח ומקבל עליו ואינו אץ לעשר ולא מוחל את שאינו שלו: **ימית** את עצמו. יטרח במלאכה כדי להרויח מזונותיו ולא יאמר אין מלאכה [זו] הוגנת לו וגם לא ימשוך את בגדי [אחר] מעגונים וגם (ימות) יפעיר את בגדו ללמוד תורה ואז יחיה בעוה"ז ובעוה"ב: **יחיה** את עצמו. הסכך מהן שבתפתי: **ישנא** מלכו ושלטון. כלומר ימרוק מן הרשות פן יעלילו עליו או יתפיזיהו בני אדם שמלשין ומוסר ממונו: **ירחם** מלכו ושלטון. יתקרב לסם ויהא רגיל עמם ויעשה טובה לעולם ע"י שילין בעדם אל המלך או אל שר הצבא. ג"א יפגע מלכו ושלטון יבדק מן הסדרה ויהא רוח ואז ויהא מקובל על הבריות. ירחם מלכו ושלטון עלה לגדולה יעשה טובה עם בני אדם שאותה טובה שעושה עם ב"א בשעת גדולה היא טובה שלימה בלי חנפות כי אין צריך לסם וגם לא יעלה לגדולה: **אמרו** ליה ביבשתא. שאין דעת יודעי הים מיושבת עד שיעלו ליבשה: **מה אתריסתון** לקבלן. ומה זה אתם מתרימין כנגדי ואין אתם ג) מתגנים בו ולא אוכלין ושותין עמנו ואתם רואים שלנו הגדולה וכממלה כו':

נראה דה"פ ה"מ היכא דמתכרין והכא ממילא הוא כלומר ה"מ דקא מכרין לסרס ממש בביצים דקא עביד מעשה ובדין הוא דהל"ל ה"מ דקא עביד מעשה אלא מילתא דפסיקא הוא דבמקום כוונה א"א אלא ע"י מעשה שעושה מעשה בגופו ע"י סירוס ביצים וגיד אבל שלא בכוונה זה א"א אלא ע"י דבר שאינו עושה מעשה בגופו כ"א ממילא כגון ע"י כוס עיקרין ומייתי ראיה מר' יוחנן דאמר הרוצה שיסרס תרנגלתו וכו' דאי לא עביד במקום סירוס לאו כלום הוא ולבסוף חזור מזה מרב אשי דאמר דדמות רוחא הוא דנקיט ליה ותדע לכך שכך הוא שהרי האיך תיסוק דעתיה למימר משום דבדר שאין מתכרין הוא שרי הלא פסיק רישא הוא. ועוד מה הוצרך להביא ראיה מר' יוחנן דאמר הרוצה שיסרס תרנגלתו וכו' וכי עד עתה לא שמענן דבדר שאין מתכרין מותר ואפילו את"ל דמייתי לה דרבי יוחנן משום דבעי למימר דר' יוחנן לטעמיה דאמר דסבר שאין מתכרין מותר מ"מ אכתי תיקשי דה"ל טפי לאתויי ראיה מהא דאמר ר' יוחנן משום הכי מייתי לה מדר' יוחנן משום דניחא ליה טפי לאתויי מסירוס על כוס עיקרין דדמי אהדדי דכל זה שינוי דחיקא. ועוד אכתי קשיא כדאקשינן דפסיק רישא הוא כמו שכתבנו. ומההיא דפ' במה בהמה דקאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור י"ל דדרך מוליך בהמה שמתכרין לחמם כשיש לו קור בידו של המוליך בהמה ויותר היה להם להביא ראיה מפ' המביא במס' יו"ט דהאי מדורתא ממטה למעלה אסור אמאי אסור הלא דבר שאין מתכרין הוא אבל לשם י"ל דכעין עובדא דחול הוא דגזרי רבנן ודבר שאין מכוין בין בשבת בין בשאר איסורין שרי דק"ל בכל דוכתא בדבר שאין מתכרין כמו שהוכחנו [דשרי] והא ליכא למימר דחיישינן כשתכריך נימא על בשרו שמא יתכרין לחימום דא"כ כ"ש גבי מוכרי כסות דניחוש להכי. ועוד מה יכול אדם לכרין לחימום מועט בזה שהיא נימא בלבד. ונראה דע"כ ה"פ שמא תכריך כלומר שאפילו אם תכריך נימא בלבד על

בד שש וכו' ואשכחן דמכנסיים לא חלק בתצוה בין בגדי אהרן לבגדי בניו א"כ כמו דבמכנסיים דין א' להם כן בכתונת: שמא תכריך נימא א' על בשרו. קשיא לי מה בכך אם תכרך הא דבר שאין מתכרין בה ואח"כ ראיתי שריב"א הלוי ז"ל כמו זה הקשה וי"א דלא קיי"ל כר"ש ומביאין ראיה ג"כ מהשאלתות שכתוב בפ' אמור אל הכהנים דלא קי"ל כר"ש בשאר איסורים ומביאין ראיה מהגירסא בשלהי ח' שרצים הרוצה שיסרס תרנגלתו יטול כרבלתו ומסתרס מאליו. ומסקנא [והאמר רב אשי וכו'] הא לאו הכי אע"ג דלא קא מכוון הוה אסור ועוד יש ראיה מפרק במה בהמה דתנינן תמן דלא יקשור גמלים זה בזה [ובלבד שלא יכרוך] ומסיק בגמ' דלא ליכרוך ויקשור משום איסור כלאים ושם פי' כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכרין אסור וקשה לי ע"ז הפסק מההיא דבכורות פ' הלוקח בהמה דתנן התם ר' יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום ותולש את השער וכו' ואמר רב הלכה כר' יוסי בן משולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז ב) ביו"ט אסור דה"ל עוקר דבר מגידולו או דילמא טעמא דר' יוסי משום דה"ל דבר שאין מתכרין וביו"ט דבר שאין מתכרין מותר וא"כ [אם] (אסר) איתא דבשאר איסורי (הוה) קי"ל כר' יהודה קשה הילכתא אהילכתא וכולי מסקנא מוכח התם דאין חילוק בין שבת ליו"ט לשאר איסורין ובפרק המוציא יין מקשים דר' יוחנן אדרבי יוחנן. דאמר אסור לקנח בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוונין אסור וקאמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן נזיד וכו' והיינו נמי שאר איסורים הוה ולפיכך נראה לי דההיא דאיכא בירושלמי דקא פסיק הילכתא דדבר שאין מתכרין אסור היינו מילתא דרב דהא בתלמודא דידן משמע נמי דפליגי בהא מילתא דרב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אומר הלכה כר"ש וההיא דשמונה שרצים

א) למערב רחוק אמרו: ב) גבר חסדו על ירא'יו כמתוק ממערב הרמיון ממנו את פשעינו: ג) נפיש למה לי תרוייהו נכתוב כי: ד) ליה דילמא אתי לשיולי מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור מעיקרא: ה) דקא משייל מין: ו) ליה אזיה חכם הרואה אות ו' ממתק: ז) ימית את עצמו: ח) לכן קטילנא מיניה הא אנא נמתק: ט) לתרגוון ומעלו מעיקא מיכא ומרי נמתק: י) מה אעביד ג"ל רבותכם: יא) חמה בלה בלמעלה: יב) ומים נבראו בלאתו בלאתם בלאתם ל"ש: יג) מכם טפי לאיה: יד) למקומך תמאוו באותן קנוני:

פי' הראב"ד

ששימש בשבת אבל בכהן שחיילל שבת במקדש שלא לצורך העבודה לדברי הכל גגחייב ולא אמרינן כיון שנתנה רשות להכנים לחלל שבת במקדש שיהיו רשות לחלל להם אפילו שלא לצורך העבודה ומש"ה דוקא נקט זר ששימש דהיינו לצורך העבודה וכן מצינו גבי נדרים ונדבות ביום טוב ולא אמרינן מיגו דאשתרי יו"ט לגבי תמידין ומוספין אשתרי נמי גבי נדרים ונדבות ומשום הכי השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה וכן מצינו דחייבי לאוין מדאורייתא ראוי לייבם משום דאתי עשה ודחי את לא תעשה אלא דגזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ולא אמרי' כיון דאשתרי ביאה ראשונה אשתרי ביאה שניה דלא שייך לומר כיון דאשתרי אשתרי אלא ביפת תואר וכיוצא בזה שאינו מחמת דחייה עשה את לא תעשה שהרי יפת תואר אינו עושה שום מצוה בביאתו כ"א דניתנו לו רשות כדי שלא יבא עליה באיסור אבל במקום שהוא מחמת דחיית עשה את לא תעשה לשם אינו מותר כ"א בעידנא דקיים קיום עשה. וה"נ בכלאים בציצית אינו מותר אלא בעידנא דמקיים עשה כגון ביום ולא בלילה ואין לשנות לפ' הרים וגבעות כההיא דערכין דמסיק [נהי] אשתרי בשעת עבודה כו' לפיכך ג) פירש ר' יעקב ז"ל כמו שכתוב שם בתו

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא. כלומר וכי מנהג בכאן לאכול לחם של זהב: **אמרו ליה.** אין מנהג בכאן לאכול לחם של זהב אבל בשביל כך שמנו זהב לפניך לאכול כהרי זה פלא לנו שבאת לכאן בשביל אכילתך וכי לא היה לך לחם לאכול במקומך שנתרחקת ממלכותך ובאת עד כאן ושאלת לחם לאכול לכך נתננו לך זהב וכסף שסבורים היינו [ח] שבאת בגלל זהב וכסף לכאן: **דהניף ואפי.** כשהיה יולא מן העיר: **כתב אכנא דמחווה.** כתב על שער העיר: **אנא אלכסנדרוס הויתי שניא.** הייתי שונה מבלי לב להבין: **עד דאתיתי.** לכרך נשיא ולמדוני חכמה: **יתיב אההוא מעיינא קאכיל נהמא.** כדרך בני אדם שיושבים על המעיין ואוכלין שם לחם וכשרוצים לשתות שותים: **הוו נהדיה גילדני.** היה עמו דגים מלוחים: **נהדי דמחווי נפל בהו ריחא.** בעוד שהיו רוחצים במים כדי להסיר מליחתם נפל בדגים ריח טובו) ומעיין מגן עדן היה: **א"ד שקל מהנהו מיא טרא נאפיה.** רחץ פניו ולא עשה יותר: **אילא דאמרי.** הלך במעיין עד דמטא לגן עדן שמשם היה נובע: **רמא קלא.** ואמר פתחו [לי] בבא: **אמרו ליה [זה] השער לה'.** לדיקים יבאו בו: **אמר להו אנא מלכא אנא.** וחשוב אנא תנו לי דבר אחד מגן עדן הוציל ואינכם רוצים לפתוח לי שער: **יהבו ליה גולגלתא.** נתנו לו ראש גולגולת: **אפייה אקליה לגולהו לספא והכא דיליה לא הוה אקיל.** היה נותן כל כסף וזהב שלו במאזנים מצד זה והגולגולת מצד זה ואעפ"כ היה מכביד יותר הגולגולת ולא היה מועלת דבר ששוקל כנגדה: **אמר להם.** אלכסנדר מוקדון לרבנן מאי האי שאיני יכול למצוא משקלו: **אמרו לו גולגלתא.** של אנוש בשר ודם שלא ישבע לעולם לפיכך משקלה כל כך שכל כסף וזהב היא מושכת אליה: **א"ל ממאי דהכי הוא.** במאי אבחין אם אמת אתם מדברים: **שקיל עפרא.** [קח] מעט עפר וכסיה שלא תוכל הגולגולת לראות ואז תשבע ולא יכלה שום דבר לימשך אליה ויומאז משקלה: **[נאלפר] אקל.** כלומר כאותו דבר ששקל כנגדה: **היינו דכתיב שאול ואבדון.** ג) נגדו ועיני אדם לא תשבענה: **לא העוסק בתורה שכיחה שריה עליו שנאמר קומי רוני בגילה.** לעסוק בתורה: **שפכי כמים לבך נוכח פני ה'.** כלומר שכיחה שריה אצלך:

הדרן עלך לא היו כופתין

[מכאן ואילך הוא פירוש הרמב"ם ז"ל]

אמר להם הממונה. כבר נתבאר בגמ' ברכות [י] (דף יא:) שהברכה הזאת שהיו מברכין תחלה היא אהבת עולם ואחר שהשמש זורח והאור מתפשט מברכין יוצר אור לפי שסדר ברכות אין מעכב כמו שנתבאר שם. ומה שאמרו קרלו עשרת הדברות בכל יום לפי שהם עיקר הדת ורלשיתו וכבר אמרוה) בגבולים בקשו לומר כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין ולא באר הבנבלי מה היא תרעומת המינין אלא שנתבאר בתחלת ברכות בירושלמי [פ"א ה"ה] ואמרו בדין היה שקורין עשרת הדברות בכל יום ויום אלא מפני מה אין קורין אותם מפני המינין שלא יהיו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה מסיני ואין לחוש שמא תכריך נימא על בשרו שנימא לא שכיח בדבר קשה כ"א בדבר רך ובגדי כהונה ונמטא דנרש ליכא למיחש דדרך הצעה שרי בדבר שהוא קשה (מ"מ בגין) דמפסיק ביני מידי דכיון דליכא דמיחש לשמא תכריך נימא וגם אין נוגע בשר בהן שיהיה בשרו יתחמם ממנו אבל היכי דבשרו נוגע ומתחמם ממנו אפ' דרך הצעה אסור ודוקא דרך הצעה דדבר שאין בו חימום אבל דרך העלאה אפ' דבר שאין בו חימום אסור רק שהוא מלבוש שני דקרי ביה לא יעלה עליך וכדמוכח בשמעתא קמייתא ביבמות דאי לא כתיב לא ילבש אלא לא יעלה ה"א דכל העלאה הוא דקאמר רחמנא אפילו מוכרי כסות מש"ה נראה לי כל דבר שאדם צריך לאותו בגד והוא לבוש בו אע"פ שאין בו חימום אסור כמו שכתבינן למעלה גבי שמא תכריך נימא על בשרו וכיון שהוא דבר חשוב כמו לבוש בו אע"פ שאין לבוש בו ג) רק שבשרו נוגע בו ומתחמם אבל דבר שאין בו חימום מותר כיון דאין בשרו נוגע בו ואין בו שום חימום וכן שנינו בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן ומוקי לה בירושלמי בריקן ובנתתן ע"ג אצטבא אבל במלא ונתן ע"ג אצטבא וריקן ונתן על המטה אסורה ופירושו נראה שכך הוא דהיינו טעמא כשהוא ריקן ונתן ע"ג אצטבא מותר משום שכך מנהג שבעולם שאין פורסים בגד על האצטבא אלא משום נוי וכבוד בעלמא והוה ליה כמו מוכרי כסות ואורחא דמילתא קמ"ל שכשהוא ריקן אז כל אדם היושב עליו אינו מכוין להתחמם בו ואין פורסין ע"ג אצטבא כ"א לכבוד בעלמא ולא להנאת גוף האדם היושב עליו. אבל כשהוא מלא אז משים אותו בעבור הנאתו ולפיכך אסור לישב עליו דאיכא למיחש

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא אמרו ליה אלא אי נהמא בעית לא הוה לך באתרך נהמא למיכל דשקלית ואתית להכא כי נפיק ואתי כתב אבבא דמחווא אנא אלכסנדרוס מוקדון הויתי שטייא עד דאתיתי למדינת אפריקי דנשיא וליפת עצה מן נשיא כי שקיל ואתי יתיב אההוא מעיינא קא אכיל נהמא הוו בידיה גולדני דמלחא בהדי דמחווארי להו נפל בהו [ט] ריחא אמר ש"מ האי עינא מגן עדן אתי איכא דאמרי שקל מהנהו מיא טרא באפיה איכא דאמרי אידלי כוליה עד דמטא לפתחא דגן עדן רמא קלא פתחו לי בבא אמרו ליה [1] זה השער לה' וגו' אמר להון אנא נמי מלכא אנא מיחשב חשיבנא הבו לי מידי יהבו ליה [כ] גולגלתא חדא אתייה תקליה לכוליה דהבא וכספא דידיה בהדיה לא הוה מתקליה אמר להון לרבנן מאי האי אמרי גולגלתא דעינא דבישרא ודמא [ג] דלא קא שבע אמר להו ממאי דהכי הוא [מ] שקלי קלילי עפרא וכסייה לאלתר תקלא דכתיב [2] שאול ואבדון לא תשבענה וגו' תנא דבי אליהו גיהנם למעלה מן הרקיע וי"א לאחורי הרי חשך תנא רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר [3] קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה' [ס] (וגו') [ע] אמר ר"א בן עזריה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [4] וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך [פ]:

הדרן עלך לא היו כופתין

[ז] אמר [א] להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו [ב] קראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר ברכו [ג] את העם שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא: **ב** [ד] אמר להם הדשים לקטרת [ה] בואו והפיסו זכה מי שזכה אמר להם הדשים עם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים מן הכבש למזבח [ו] ר"א בן יעקב אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן ע"ג המזבח: **ג** [ז] מסרום לחזנים היו מפשיטין אותם את בגדיהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד [ח] וחלונות היו שם וכתוב עליהם תשמיש הכלים: **ד** [ט] מי שזכה בקטרת הי' נוטל את הכף והכף דומה לתרקב גדול של זהב מחזקת שלשה קבין והבזך היה בתוכו

מלא

וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו. אמ"כ אמר שהעם מברכין שלש ברכות שהם אמת ויציב ולא ומודים ושים שלום לפי שכולן תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם. וכל זה היה בלשכת הגזית אבל ברכת כהנים הידועה והוא יברכך ה' הרי הוא נאמר על מעלות האולם אחר גמר עבודת התמיד כמו שיתבאר בפרק שאחר זה [לג:]. וכבר באר בסוף סוכה (נו:) שבכל יום שבת היה נכנס המשמר לעבודה ויולא משמר שעבר וכבר באר בגמ' ברכות (דף יב.) ההלכה הזאת בעצמה ואמרו משמר היולא אומר למשמר הנכנס מי ששכן שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות: **[ב] [ג]** (**ח**) כבר באר בשני מיומא (דף כו.) שהקטרת לא היו מפילים עליה גורל אלא אותם שלא הקטירו אותה עדיין קודם לכן לפי שכל המקטיר אותה היה מצלית בעיניו ומולא פרנסתו ברווחה ולפיכך אמר חדשים לקטרת יפיסו ושם יתבאר שפיים הקטרת הוא הפיים השלישי. אחר כך אמר חדשים גם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים והוא הפיים הרביעי ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: [ג] כבר באתי הלכה זו בגמ' (ט) כפוריסין) ושם נתבאר שכל הכהנים האלו לובשים בגדי קדש במקדש ועומדים בלשכת הגזית כאילו הם קלת עגולה והממונה רומז אל האיש שמתחיל ממנו המנין והיה מסיר המלנפת מעל ראשו ואחר כך משיבה עליו ומטילים גורל ויעלו בגורל לעבודה והנשארים שלא זכו הם שמפשיטים אותם השמשין למקדש ואין מניחין עליהם אלא המכנסים ואמ"כ לובשים בגדי חול שלהם ואמ"כ מפשיטים המכנסים ומניחין כל בגדי כהונה בחלונות כמו שבארנו בסוכה (דף נו:): ומה שאמר **וכתוב עליהם תשמישי הכלים.** לפי שהחלונות שהיו בהם מכנסים כתוב עליהם מכנסים ואשר בהם המלנפת כתוב עליהן מלנפת וכן כתונת וחגבנט. וסדר לבישת הבגדים הוא שילבש תחלה המכנסים אמרו (יומא דף כג: כה.) מנין שלא יהא דבר קודם המכנסים תלמוד לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו) ואמ"כ ילבש הכתונת ט) חוגר בחגבנט ומשים המלנפת על ראשו. ולאו לך שתדע שהרמת הדשן תהיה בחלו ארבעה הכלים אף על פי שלא אמר הכתוב אלא שני כלים שנאמר ט) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד אבל אמרו ז"ל (שם יב: כג:) ולבש לרבות מלנפת וחגבנט להרמה ומה שנאמר (ויקרא ו) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים אינו רולה לומר שיהיו בגדי חול אלא פחותים מהם בחשיבותם ושניהם בגדי קדש אמרו מקיש בגדים שפשט לבגדים שלבש מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש אם כן מה תלמוד לומר אחרים אחרים פחותים מהם. למה היו הבגדים שלובש בשעת הרמת הדשן פחותים מהבגדים שלבש בשעה שהיו מתעסקין בקרבן לא מחמת שמירת הבגדים שלא יבלו לפי שכבר הודעתיך שהעיקר במקדש אין עניות במקום עשירות אלא הטעם בזה הוא מה שזכרו ואמרו (יומא כג:) בגד שבשל בו קדרה לרבו לא ימזוג בו כוס לרבו. וכבר יצאנו מכוונת ההלכה אבל היא כוונת המסכתא:

מלא

מסורת הש"ס

א) א מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:
ב) ב מיי' פ"ד מהל' תמידין ומוספין הל' ז ח:
ג) ד מיי' שם פ"ד הל' ב:
ד) ה מיי' פ"מ מהל' כלי המקדש הל' מ:
ה) ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:

שיטה מקובצת

א) ריטב"א. ל"א דומה: ב) ליה מד גולגלתא דעיינא דקליה מיכוס מדא אתיה נמתק: ג) ודמא היא אלא: ד) הוא אמרו ליה אקלי: ה) בגיך אל תקרי בגיך אלא טוריך שלום כי לאוהבי תורתך: ו) וקבא עשרת הדברים ושמע והיה: ז) בלבו שלא יעלה על מיכות אלא הטם נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד לאוי למתקן: ח) הייט בגלל זהב וכסף בלא לכאן מיכת שבאת נמתק: ט) ואבדון ועיני על מיכת נגדו נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד לאוי למתקן: י) ברכות פפ"ק שבברכה:

פי' הרא"ש

גילדנא מלוחים. דגים מלוחים: בהדי דמחווי להו. כשרחלו להם בבית המגין: נפל להם [רוחא]. רוח מיים: האי מעיינא מגי"ע קא אתי. ממקור עץ החיים: משא בהו אפיה. רחץ בהם פניו: אידלי כוליה. הלך למעלה על שפת הנהר עד שהגיע לשערי ג"ע: דהבו ליה גולגלתא חדא. נגנל עינו של אדם: [תקליה לכולי כספא כו'.] שקול כנגד כל כסף וזהב שלו היה אותו גגגל של עין: גלגלא דעינא דבשרא ודמא לא שבע. עינו של אדם לא משבע עושר וזהו סימן שאוקל כנגד כל כסף וזהב שבעולם כן עינך לא שבעה עד שתלמד מעבר לנהרי תוקן: שקיל קליל עפרא כסויי ונלאלתר תקל. כסהו במעט עפר ואז תקיל והסימן שעינו של אדם לא תשבע עד שיעות ויכסוהו בעפר: גיהנם למעלה מן הרקיע. מנהר דינור ע) שבא מזיענן של חיות של רשעים וחול: לאחוריי הרי חושך. דכתיב [ישעיה ס] כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים: קומי רוני בגילה. לעסוק בד"ת ואז תהיה נוכח פני ה':

הדרן עלך לא היו כופתין

אמר להם הממונה. הוא ממונה לכך לסדר עבודת היום ואמר להם לאחר שבאתו לנלכת הגזית שבתלנו אל אדם נשמעת במקום ד' אמות של תורה: ברבה אחת. פליגי בפ"ק דברכות [דף יא:] איכא מ"ד יוצר אור ואיכא מ"ד אהבה רבה: עשרת הדברות. וגבגולין נמי היו אומרים אותם בכל יום אלא שבטלו מפני תרעומת המינים בפ"ק דברכות [דף יב.]: שמע. אע"פ שלא הגיע זמן ק"ש כדאמרינן במסכת יומא [דף לז:] הקורא עם אנשי משמר לא יצא ידי חובתו [והם] היו נריכים להקדים לקרות קודם הזמן כדי לעסוק בעבודת התמיד: ה"ג וברכו ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. כי לא היה להם פנאי להתפלל י"ח ברכות והיו מתפללים רלה שיהא קרבן ריח ניחוח ולא היו אומרים והשב את העבודה לדביר ביתך וגם לא היו מפיימין ומחזיר שכינתו לציון אלא שאותך לבדך בירלה נעבוד בא"י שוכן בציון: וברכת כהנים. היו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' ומתפללין על נשיאות כפים שיש להם לעשות אחר הקטרת אברי תמיד שיסקרים הקב"ה ע"י לנרך את ישראל בדרך שיתפללו רלה על עבודת התמיד אבל לא היו ומאתין כפיים עתה עד אחר הקטרת האברים כדתנן לקמן [דף לג:] בדכתיב וירד מעשות את החטאת ואת העולה ואמ"כ ויצא ואברן את ידיו אל העם ויברכם וא"ל שיהא נושאין כפיים עתה בשעת הברכה ונושאין כפיהן פעם שנית אחר הקטרה דהא תנן במסכת תענית [דף כו:] בג' פרקים הכהנים נושאין את כפיהם בשחרית ובמוסף ובנעילה וא"כ הול"ל ד' פרקים אלא היו אומרים ברכה עד שמגיעים לפסוקים ומדלגין הפסוקים ואומרים שים שלום. ויש פרפיים דגרסי וברכו את העם ג' ברכות ול"ג ליה דלא היו נושאין כפיהן לנרך את העם כלומר עם העם שהיו העם מברכין שעתה דהא אמרינן הקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא ולמה היו אומרים אמת ויציב מאחר שלא קראו את שמע וגם למה התפללו רלה וברכת כהנים קודם שיתפללו י"ח ברכות: **מוסיפין** ברכה אחת למשמר היולא. משמר היולא מוסיף אותה הברכה ועליו מוטלת והוא משמר שעבד בשבוע שעברה והם עושין עבודת הבקר ואמ"כ עובדין משמר הנכנס ומשמר היולא מברכין אותו ואומרים מי שבן [את שמו] בבית זה [הוא] יכין [בניכם] אהבה ואחוה ושלום וריעות: **חדשים** לקטרת. כי עבודת הקטרת היתה מעשרת דדברים [דברים לג] ישימו קטרה באפך וגו' וכתי' ה' מילו לבך היו מחזירין כל פעם אחר חדשים כדי שיתעשרו כולם: **מי** מעלה אברים מן הכבש כו'. כהן אחד היה מעלה את כולן: **הוא** מעלה אותן. כל כהן וכהן באברים שזכו בהן: **מסרום** לחזנים. אנשים ממונים לנלנים את הכהנים: **מפשיטין** אותן את בגדיהן. בגמ' יומא [דף כד:] פליגי תמורלי בחתה בגדים היו מפיימין ר"ל אמר בגגדי חול היו מפיימין ואותן שזכו בעבודה היו פושטין מכנסי חול ולובשין מכנסי קדש כי הם קודמין לכל הבגדים כדכתיב [ויקרא טז] ומכנסי בד יהיו על בשרו ואמ"כ החזיק מפשיטין בגדי חול מעליהם ולא היו מניחין עליהם אלא משום נוי וכבוד בעלמא **ואמ"כ** מלבישין אותן בגדי קדש. ורב שמא אמר בגגדי קדש הם מפיימין ואותן שלא זכו לעבוד מפשיטין מעליהם בגדי קדש שלבשו להפיים בהן ומניחין עליהם מכנסי קדש כדי שלא יעמדו ערומים ומלבישין אותן בגדי חול. ואמ"כ מפשיטין מכנסי קדש ולובשין מכנסי חול: **וחלונות** היו שם. בלשכת הגזית בחומה: **תשמיש הכלים.** זה לאבנגנו וזה לכתונת וזה כולם: **וחבוך.** הוא כף קטן:

א) בגע"י ליתא, **ב)** ברכות סד. כריתות כח: מזיר סו: יומא קכב: [וכבל המקומות שם איתא אל"ר אלעזר א"ר חנינא גם בע"י דהכא איתא קן], **ג)** [ברכות שם מעולה יותר אל תקרי בגיך אלא טוריך וכן ל"ל הכא], **ד)** ברכות יא:, **ה)** יומא כו., **ו)** [יומא כו:], **ז)** בע"י: מלינתם בא רוח המעין ותמיה הדגים, **ח)** [ברכות יב.], **ט)** [דף כה.], **י)** [ויקרא ו], **כ)** ל"ל ואמ"כ חוגר בחגבנו ומקיף המלנפת, **ל)** [שם], **מ)** נראה דל"ל שהתחתון הוא מוצא מכלל מצא ומחבר כמו לבוש משוש לחת, **נ)** ל"ל אין מוקח על אותו חלי טלית שהתחיל דין מצא וכו', **ס)** נראה דל"ל רק אם אין בשרו נוגע בו אז בעינן דבר שיש בו חימום אבל דבר וכו', **ע)** נ"ל ל"ל שבא מזיענן של חיות ולהיכן שפיך על אלא דעשים כדכתיב (ירמיה כג) על אלא דעשים יחול ועי' מגיגה יג:).

תורה אור השלם

1. זֶה הַשַּׁעַר לַיְיָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:
תהלים קיח כ
2. שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן לֹא תִשְׂבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׂבַּעְנָה:
משלי כז כ
3. קוּמִי רֹנִי בַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי אֲדֹנָי שְׂאִי אֵלָיו כַּפָּיִךְ עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלַיִךְ הָעֲטוּפִים בְּרָעָב בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת:
איכה ב יט
4. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרֹב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ:
ישעיהו נד יג

רבינו גרשום

ואליפת עצה מן נשיא. דאמרו ליה אי את נצח לן לא תתכבד בכך: גילדני. דגים מלוחים: בהדי דמחווי להו. במיא נפל בהו רוחא וחיו: טרא באפיה. רחץ פניו בהן: אידלי כוליה. שעלה לראות מאיזה מקום הנהר יוצא עד דמטא לפיתחא דגן עדן: שקל קלי עפרא כסייה לאלתר תקלא. כלומר לאחר שאדם מת ואינו רואה כלום אינו חומד ומיד הוא כשאר עפר ונשקל: גיהנם מן הרקיע. מנהר דינור דכתיב הנה סערת ה' חמה על ראש רשעים יחול: ויש אומרים אחורי הרי חשך. כדכתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים: רוני בגילה. לעסוק בד"ת ואז תהיה נוכח פני ה':

הדרן עלך לא היו כופתין

אמר להם הממונה. הוא ממונה לכך לסדר עבודת היום ואמר להם לאחר שבאתו לנלכת הגזית שבתלנו אל אדם נשמעת במקום ד' אמות של תורה: ברבה אחת. פליגי בפ"ק דברכות [דף יא:] איכא מ"ד יוצר אור ואיכא מ"ד אהבה רבה: עשרת הדברות. וגבגולין נמי היו אומרים אותם בכל יום אלא שבטלו מפני תרעומת המינים בפ"ק דברכות [דף יב.]: שמע. אע"פ שלא הגיע זמן ק"ש כדאמרינן במסכת יומא [דף לז:] הקורא עם אנשי משמר לא יצא ידי חובתו [והם] היו נריכים להקדים לקרות קודם הזמן כדי לעסוק בעבודת התמיד: ה"ג וברכו ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. כי לא היה להם פנאי להתפלל י"ח ברכות והיו מתפללים רלה שיהא קרבן ריח ניחוח ולא היו אומרים והשב את העבודה לדביר ביתך וגם לא היו מפיימין ומחזיר שכינתו לציון אלא שאותך לבדך בירלה נעבוד בא"י שוכן בציון: וברכת כהנים. היו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' ומתפללין על נשיאות כפים שיש להם לעשות אחר הקטרת אברי תמיד שיסקרים הקב"ה ע"י לנרך את ישראל בדרך שיתפללו רלה על עבודת התמיד אבל לא היו ומאתין כפים עתה עד אחר הקטרת האברים כדתנן לקמן [דף לג:] בדכתיב וירד מעשות את החטאת ואת העולה ואמ"כ ויצא ואברן את ידיו אל העם ויברכם וא"ל שיהא נושאין כפים עתה בשעת הברכה ונושאין כפיהן פעם שנית אחר הקטרה דהא תנן במסכת תענית [דף כו:] בג' פרקים הכהנים נושאין את כפיהם בשחרית ובמוסף ובנעילה וא"כ הול"ל ד' פרקים אלא היו אומרים ברכה עד שמגיעים לפסוקים ומדלגין הפסוקים ואומרים שים שלום. ויש פרפיים דגרסי וברכו את העם ג' ברכות ול"ג ליה דלא היו נושאין כפיהן לנרך את העם כלומר עם העם שהיו העם מברכין שעתה דהא אמרינן הקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא ולמה היו אומרים אמת ויציב מאחר שלא קראו את שמע וגם למה התפללו רלה וברכת כהנים קודם שיתפללו י"ח ברכות: **מוסיפין** ברכה אחת למשמר היולא. משמר היולא מוסיף אותה הברכה ועליו מוטלת והוא משמר שעבד בשבוע שעברה והם עושין עבודת הבקר ואמ"כ עובדין משמר הנכנס ומשמר היולא מברכין אותו ואומרים מי שבן [את שמו] בבית זה [הוא] יכין [בניכם] אהבה ואחוה ושלום וריעות: **חדשים** לקטרת. כי עבודת הקטרת היתה מעשרת דדברים [דברים לג] ישימו קטרה באפך וגו' וכתי' ה' מילו לבך היו מחזירין כל פעם אחר חדשים כדי שיתעשרו כולם: **מי** מעלה אברים מן הכבש כו'. כהן אחד היה מעלה את כולן: **הוא** מעלה אותן. כל כהן וכהן באברים שזכו בהן: **מסרום** לחזנים. אנשים ממונים לנלנים את הכהנים: **מפשיטין** אותן את בגדיהן. בגמ' יומא [דף כד:] פליגי תמורלי בחתה בגדים היו מפיימין ר"ל אמר בגגדי חול היו מפיימין ואותן שזכו בעבודה היו פושטין מכנסי חול ולובשין מכנסי קדש כי הם קודמין לכל הבגדים כדכתיב [ויקרא טז] ומכנסי בד יהיו על בשרו ואמ"כ החזיק מפשיטין בגדי חול מעליהם ולא היו מניחין עליהם אלא משום נוי וכבוד בעלמא **ואמ"כ** מלבישין אותן בגדי קדש. ורב שמא אמר בגגדי קדש הם מפיימין ואותן שלא זכו לעבוד מפשיטין מעליהם בגדי קדש שלבשו להפיים בהן ומניחין עליהם מכנסי קדש כדי שלא יעמדו ערומים ומלבישין אותן בגדי חול. ואמ"כ מפשיטין מכנסי קדש ולובשין מכנסי חול: **וחלונות** היו שם. בלשכת הגזית בחומה: **תשמיש הכלים.** זה לאבנגנו וזה לכתונת וזה כולם: **וחבוך.** הוא כף קטן:

א) א מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:
ב) ב מיי' פ"ד מהל' תמידין ומוספין הל' ז ח:
ג) ד מיי' שם פ"ד הל' ב:
ד) ה מיי' פ"מ מהל' כלי המקדש הל' מ:
ה) ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה אמר להם וכו' ושלום וריעות הס"ד ואמ"כ מ"ה חדשים לקטורת כבר באתנו: **(ב)** ד"ה כבר וכו' בגמרא יומא ושם נתבאר:

פי' הראב"ד

בשרו ואז יהיה נאסר אפ' התחתון שתחתון הוא **ב)** מוצא משום דאז חשבי' ליה כאדם שהוא שוכב עטוף בטלית דכיון שהוא עטוף **ג)** אין לו דבר לאותו חצי טלית שתחתיו מונח דין מצע אלא בין [מה] שהוא תחתיו ובין מה שהוא עליו הכל הוא חשיב כמו לבוש בתוכו ואין לו דין מצע והרי אינו דבר שאינו מתכוין שהרי לאותו התחתון מיהא מכוין הוא והרי הוא חשוב כאילו הוא עליו כיון שהוא חשוב כן ואע"פ שלא נכרכה עליו כ"א נימא וזה הלשון נראה עיקר. קשיא [לי] דכיון דכתוב משור שהוא (משוד) חוטן כפול ו' קשה הוא ואין בו חימום ומותר: נמטא דגמדי פירש בערוך לבד כורץ וקטוני והוא קשה וי"מ דמחמת שהוא קשה ואין בהם חימום אין בהם כלאים והא ליתא דבשמעתא קמייתא דערכין אמרינן דכהנים לא אישתרי להו כלאים אלא לעבודה ובלא עבוד' לא אישתרי להו אלמא דיש בהו משום כלאים לפיכך מורי הר' אפרים ע"ה היה מפרש דקשים הם

ד) בגע"י ליתא, **ה)** ברכות סד. כריתות כח: מזיר סו: יומא קכב: [וכבל המקומות שם איתא אל"ר אלעזר א"ר חנינא גם בע"י דהכא איתא קן], **ו)** [ברכות שם מעולה יותר אל תקרי בגיך אלא טוריך וכן ל"ל הכא], **ז)** ברכות יא:, **ח)** יומא כו., **ט)** [יומא כו:], **י)** בע"י: מלינתם בא רוח המעין ותמיה הדגים, **כ)** [ברכות יב.], **ל)** [דף כה.], **מ)** [ויקרא ו], **נ)** ל"ל ואמ"כ חוגר בחגבנו ומקיף המלנפת, **ס)** [שם], **ע)** נראה דל"ל שהתחתון הוא מוצא מכלל מצא ומחבר כמו לבוש משוש לחת, **פ)** ל"ל אין מוקח על אותו חלי טלית שהתחיל דין מצא וכו', **צ)** נראה דל"ל רק אם אין בשרו נוגע בו אז בעינן דבר שיש בו חימום אבל דבר וכו', **ק)** נ"ל ל"ל שבא מזיענן של חיות ולהיכן שפיך על אלא דעשים כדכתיב (ירמיה כג) על אלא דעשים יחול ועי' מגיגה יג:).

[ד] **מלא וגדוש.** שיהא הבזך מלא ומתוקן ר"ל הבזך שהוא בתוך הכף (והבזך בתוך הכף) כדי שלא תתפזר הקטרת. וכבר ביארנו במסכת כריתות (פ"א) שמקריבין הימנו בכל יום משקל מאה דינרין משקל ג' בבקר ומשקל ג' בערב: **ומטוטלת.** תתיכה קטנה של בגד ולפיכך אמר שהיו ממלאין הבזך קטרת ומכסים [אותה] במכסה ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה מאד כמין תתיכת בגד ונותן הבזך כולו אל תוך הכף ונוטל הכף בידו ועושה בו מה שיתבאר בפרק של אחר זה [מ"ג]:

[ה] (א) כבר נתבאר בסוף עירובין (דף קד:) מאיזה מקום מן העזרה מוציאין שרץ שנמצא במקדש בשבת ובאיזה מקום מניחין אותו עד מוצ"ש אבל כופין עליו קדירה. תרגום סירותיו (ב) פסכתרותיה והאחד קרוי פסכתר. וכבר נתבאר ברביעי מכפורים (יומא מג:) שהמתה שגורפין בה האש היתה מחזקת (ג) (כד' סאים) ומתתה של שלש קבים אומר בכל יום חותה בשל ד' קבין ומערן לתוך של ג' קבין והרי הוא מפזר כקב גחלים בלי ספק וכשאינו יום שבת משליכים הגחלים הנופלים בקרקע (אל המוצא היוצא מן המזבח) אל נחל קדרון. ולתך מדה מחזקת ט"ו סאה וכבר ביארנו שיעור סאה במנחות (עז.): [ו] כבר נתבאר בתענית (דף כז.) המעמדות מה הם. ואומר שראש מעמד המעמדות באותה שבת (ד) כששומע קול המגריפה מעמיד המלוערים (ה) שכבר טהרו מלרעתם בשערי המזרח כדי שיהיו מזומנים לזרוק עליהם דם האשם כמו שיתבאר בסוף נגעים [פי"ד מ"ט]:

הדרן אמר להם הממונה

החלו עולים. כבר ביארנו בפרק השלישי (ו) שהוא מטיב החמש נרות ויוצא ואחר כך ישוב ויטיב שתי נרות הנשארים ונתבאר שם שהנרות שכתוב עליהן (ז) ו' ז' הם הנה שמניח לאחרונה אם מצאם כבויים הרי זה מדליקם ומטיב שלש נרות מהשמושים אליהם ומניח שתי הנרות המערביות עד שישוב והם שכתוב עליהם ח' ב' לפיכך אמר כאן אם מצא עכשיו כשאחר אלו הב' נרות דולקין היה מתקן האחת שכתוב עליה ב' והיא המזרחית לעומת האחרת שכתוב עליה ח' ומניח שכתוב עליה ח' כמו שהוא ר"ל שלא יכבה אותו וידליק אותו שנית אלא מתקנו ומוציא הפתילה ומוסיף שמן והדומה לזה לפי שמן המערבי והוא שכתוב עליו ח' כמו שבארנו ידליק שאר הנרות בין הערבים ולפיכך אם מצא נר מערבי שכבר כבה אז מדשנו ונותן בו פתילה ומדליק אותו ממזבח העולה ולא מן הנרות לפי שזה נר מערבי והוא שכתוב עליו ח' מדליק ממנו שאר הנרות לכשיכבו והוא כשיכבה אין מדליקין אותו אלא ממזבח העולה. וכבר נתבאר בשלישי (ח) שכוח שיש בו דישון המנורה נותן אותו על מעלה שניה של אבן שהיא לפני המנורה ונוטלו משם ומוליאו: [ב] כבר ידעת שמזבח הקטרת הוא מזבח הזהב שבהיכל שהוא באמצע בין השלחן ובין המנורה כמו שביארנו במנחות [לו.] וכמו שנגייר במדות (ט): [ג] ופירוש **מרדדן.** שיביא ויפרוש אותו במזבח: כבר הקדמנו בפרק שלפני זה [ד"ה ומטוטלת] שהבזך מלא מן הקטרת יש בכף דבר מועט והוא נותן אותו דבר מועט מן הקטרת בחפניו של מקטיר. וכן הקדמנו (י) שהמקטיר הקטרת לא הקטיר אותה קודם לכן אמרו לא שנה אדם בה ולפיכך אמר כאן מלמדים אותו הזהר שלא תתחיל מלפניך כדי שלא יתן הקטרת לידו וישרפנה: **מרדד.** פורש הקטרת על האש: ומה שאמר **פרשו העם והקטיר.** הוא שיצאו כל הכהנים מבין האולם ולמזבח כמו שיתבאר בתחלת כלים והוא מה שאמרו ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה ואין חייבין בזה אלא בקטרת שבכל יום אבל בקטרת של יום"כ ר"ל שמקטירין אותו בקדש הקדשים אין חייבין בני אדם לצאת מבין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד. ולאו שתדע שבשעה שיצא בדם חטאת הנעשית בפנים לזרוק מדמה בפנים וזה יהיה בדם כהן משיח ופר העלם דבר ושעירי עבודה זרה שהם גם כן פורשים מבין האולם ולמזבח כמו בשעת הקטרה ולמדנו כל זה ממה שנא' (ויקרא טז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד אמרו (י) אתיא כפרה כפרה מיו"כ איזו כפרה שתהיה בקדשים פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בלוס כפור בלבד שהם (כ) מהיכל פרשי מבין האולם ולמזבח לא פרשי לפי שהוא נסתר מהם מבית קדשי הקדשים וא"א לבא שם לפיכך אין מזהירין בני אדם שלא יבא שום אדם שם. וכבר ביארנו בגמ' יומא סדר הקטרת (כא) התמיד של כל יום והסמוך לו ואמרו שהיא קבלה משומרה ואע"פ שהיא קבלה הביאו לראיה עניינים כדי לסייע אותו סדר וזו היא תורף דבריהם בזה (ל) מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטרת ומערכה שניה של קטרת קודמת לסדור שני גזרי עצים וסדור שני גזרי עצים קודמת לדישון מזבח הפנימי דישון מזבח הפנימי קודם להטבת ה' נרות והטבת ה' נרות קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לקטרת והקטרת קודם לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתים וחביתים לנסכים ונסכים למוספים ומוספים לבזיכים ובזיכים לתמיד של בין הערבים (מגמרי) והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולם וסדר הזה כולו הוא על דעת אבא שאול והוא שאמר שבזריקת דם התמיד על המזבח יפסיק בין הטבת החמש נרות ובין הטבת שתי נרות כמו שזכר כאן אבל חכמים אומרים שבהקטרת הקטרת היה מפסיק והיה זורק דם התמיד ומטיב ה' נרות ומקטיר קטרת ואח"כ מטיב שתי נרות והלכה כחכמים. וכבר נתבאר בשלישי ממסכת זו שאחר שחיטת התמיד מדשין מזבח הפנימי ועם דישון מזבח הפנימי מדשין המנורה. וכן נתבאר בפרק הרביעי [ל:] שאחר זריקת הדם מנתחין נתחין ומביאין אותם לכבש ומה שאמר זה בהש"ס המעלה אברים רצה לומר העלאת אברים מן הכבש למזבח. ומבואר הוא כי מה שאמרו (מ) מנחת ר"ל מנחת נסכים והיא נקראת במסכת זו מנחת סולת ומה שאמרו (נ) נסכים רצה לומר נסכי יין. אחר כך הכנים בסדר התמיד סדר עבודת שבת ולפיכך זכר מוספין ושתי בזיכי לבונה של לחם הפנים. וכבר ביארנו בחמישי מפסחים (דף נט.) שאינו מותר להקריב קרבן אחר התמיד של בין הערבים אלא פסח שנאמר בו שאינו נשחט אלא בין הערבים. ואלו שני גזרי עצים אי אפשר שלא יביאו אותם עם התמיד מוסף על עצי המערכה שנאמר (ויקרא ו) ובער עליה הכהן עצים ומיעוט הרבה שנים אבל בתמיד של בין הערבים בלבד יהיו שני גזרי העצים האלו בידי שני הכהנים ולא יעלה אותם כהן אחד שנאמר (שם ח) וערכו עצים ואמרו ז"ל כ"מ שאמרו וערכו על תמיד של בין הערבים (ט) הוא כמו שזכרנו כבר בשני מיומא (דף כו:). וכן אמרו [יומא כו.] אין מפייסין לתמיד של בין הערבים אלא כהן שזכה

מלא וגדוש קטרת וכסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלן: ה (א) מי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח ופנה את הגחלים (ב) הילך וחתה (ג) (מן המאוכלות הפנימיות) ירד ועירן לתוך של זהב (ד) נתפזר ממנו כקב גחלים והיה מכבדן (ה) לאמה (ו) ובשבת היה כופה עליהן פסכתר ופסכתר היתה כלי גדול מחזקת לתך ושתי שרשרות היו בה אחת שהוא מושך בה ויורד ואחת שהוא אוחז בה מלמעלן בשביל שלא תתגלגל ושלשה דברים (ז) היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח: ו הגיעו בין האולם ולמזבח (ח) נטל אחד את המגרפה וזורקה בין האולם ולמזבח אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגרפה ושלשה דברים היתה משמשת כהן ששומע את קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות והוא רץ ובא (ט) ובן לוי שהוא שומע את קולה יודע שאחיו הלוים נכנסים לדבר בשיר והוא רץ ובא (י) וראש המעמד היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח:

הדרן עלך אמר להם הממונה

החלו עולים במעלות האולם מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה (יא) היו מקדימים לפניהם (יב) מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל את הטני והשתחוה ויצא מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות (יג) מערביים דולקין (יד) מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק (טו) שממנו היה מדליק את המנורה של בין הערבים (טז) מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה (יז) נטל את הכוז ממעלה שניה והשתחוה ויצא: ב (יח) מי שזכה במחתה צבר את הגחלים על גבי המזבח ורדדן בשולי המחתה והשתחוה ויצא: ג (יט) מי שזכה בקטרת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו נתפזר ממנו לתוכו נותנו לו בחפניו (כ) ומלמדים אותו (כא) הוי זהיר (כב) שמא תתחיל מפניך שלא תכוה התחיל מרדדן ויוצא (כג) לא היה המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר ואם היה כ"ג הממונה אומר לו אישי כהן גדול הקטר (כד) פרשו העם והקטיר והשתחוה ויצא:

הדרן עלך החלו עולים

א) [במשנה שבמשניות ל"ג מן המאוכלות הפנימיות וע' רע"ש שם ותוס' זבחים סד. וכמו"ש יומא פ"ד מ"ג], ב) יומא מד:, ג) עירובין קד:, ד) [בפסחים פב.], ה) [ל"ל מזרחיים כ"פ במשנה שבמשניות ע' מי"ט], ו) [שבת כב:] מנחות פו:, ז) יומא נב:, ח) [שמות כז], ט) [ל"ל מרבעה קצין], י) ל"ל שנה, כ) [ע' תי"ט וע' מהרש"א פסחים פב: סד"ה תוס' היה מעמיד], ל) [לעיל סופ"ג], מ) [שם ופי"ש], נ) [לעיל ל סוע"ב], ס) [בסוף המסכת ליזר ח], ע) [לעיל לב: מ"ש], פ) [יומא מד:], צ) [ל"ל הקרבתן], ק) [יומא לג.], ר) [ויקרא ו], ש) [יומא לג.], ת) [שם], א) [ל"ל קצין, ב) נראה דל"ל ומע"ג דכיסוי הטוהרות אינו מתחבר לפשתן רק הטוהרות עצמן תפוירן בהן מ"מ התחברות הפשתן עם המכסה פו', ג) [ל"ל נולד הגזל לז:], ד) [ל"ל דפסחים דף יט. ושם איתא הוסיף ר"ע].

הגהות הב"ח

(א) **מפרש** ד"ה ומטוטלת וכו' אחר זה הסיק"ד ואח"כ מ"ש פסכתר כו' כנר נתבאר: (ב) ד"ה ומה שאמר וכו' אם הכהנים מהיכל ומזבח פרשו:

פי' הראב"ד

לכריכת נימא על בשרו וגם כשהוא מחמם דכל דבר שיש בו חימום ומכוון לחימום בו אסור בכל ענין בין בדרך לבישה ובין בדרך הצעה. וה"ג אמרינן בשלהי פ"ק דמסכת י"ט דהני צרורי דפשיטי דזוזי אין בהם משום כלאים כלומר אע"פ שמתכוין לחימום שמשים אותו בחיקו אעפ"כ אינו אסור לפי שהמעות שהן צרורין בו הם מקשים אותם ביותר עד שאין בו חימום. וגם לבישה והעלאה לא שייכי ביה שהרי חתיכת בגד בעלמא הוא ונותנו בחיקו והרי אין בו לא כבוד ולא חימום ולפיכך מותר ותו לא מידי. וכלאים הואיל ודאתא לידן נימא בהו מילתא לפי ששמעתי בשם רבי יב"א ז"ל הלוי שאסור לכסות העורות בבגדי צמר ולחברם יחד ע"י תפירה ואע"ג דכסוי העורות אינו מתחבר לפשתן שהעורות עצמה מכוסה (ג) בהן התחברן עם המכסה של העורה שהוא צמר ע"י חיבור העורה עם המכסה אסור ואע"פ שהוא מחבר עורות עם המכסה בתפירת חוטין משי או קנבוס אינו מועיל מאחר שהעור עצמה תפורה בחוטי פשתן. וא"ת פשיטא ודאי שכך הוא דמ"ש שהעורה מפסקת בין חוטי פשתן לבגדי צמר ע"י חיבור שערה מכוסה בו ומ"ש שהחוטין עצמן הוו מחוברים לצמר דכיון שהכל מחוברין יחד אמאי לא קרינן ביה לא תלבש שעטנז צמר ופשתין יחדיו דהא בכלאים בחרישה נמי כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו אעפ"כ תנן במסכת כלאים בפרק כלאי הכרם דאין קושרין את הסוס לא בצדי הקרון ולא באחורי הקרון ותני עלה בתוס' דר"מ מתיר ופירש בפרושי' דה"פ דההיא מתניתין אין קושרין את הסוס לצדדי קרון ולא לאחורי קרון כדי ללמדו דרך (מנהג קרון) [למשוך בקרון] שיהיה רגיל לילך בקרון ומתוך פירושם משמע דמחמת כשלא צריך משיכת קרון הוא קושר אותן ובלאו הכי סגי בהאי אחריני שמושך בלא זה את הקרון ולהתרגל למשוך בעלמא קא עביד אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן דילמא אתי למעבד במקום שצריך שניהם ולעיל מיני' דההיא בבא נמי תנן התם השלישית שהיא קשורה ברצועה אסורה ומפר' באותם הפרושים כמו כן דאם שתי הבהמות המנהיג אחד הקרון הם השוורים או סוסים ובהמה שלישית קשורה לרצועה כדי ללמדה משיכת הקרון אם היא ממין אחר אסורה משום כלאים אע"ג דלא עביד מידי וי"ל כמו כן אסורה מדרבנן היא וההיא בבא דלענין שלישית קשורה לרצועה לא פליג ר"מ אבל הכי בצידי הקרון ואחורי הקרון פליג ר"מ אע"ג דהכי והכי להרגיל בעלמא קא עביד י"ל דלא דמי דהתם לענין שלישית קשורה לרצועה לא פליג ר"מ ממש כיון שכולם קשורים יחד ומשום הכי התם מודה ר"מ דאסור מדרבנן דאיכא למיגזר אטו מנהיג כיון דלא מנכרי מילתא כולי האי אבל הכא שהוא מצידי הקרון או לאחורי הקרון כיון דמפסיק הקרון בין הבהמה אין דרך הנהגה בכך (כ"כ) לא מינכרי מילתא כולי האי וליכא למיגזר [משום] מנהיג גמור אבל במקום שמסייעין זא"ז אע"פ שהקרון מפסיק ביניהם חשיב מנהיג בכלאים ובשביל כך מסיים לשם בתוס' בירושלמי שאם היו מסייעין זה את זה בירידה ובעלייה הכל מודים שאסור וטעמיה מפרשי אמוראי בירושלמי ר"י ור"י סבר מפני שזה נושא עצלותו של זה וזה נושא עצלותו של זה ורב אמר שנושאין החבל של בינתיים מ"מ אשכחן דהנהנה בכלאים שייכא אע"פ שמפסיק קרון בניהם וקריין בהו שפיר יחדיו וה"ג לענין צמר ופשתים יחדיו הכא אע"ג דאיכא מידי אחריני דמפסיק בנתיים אמאי לא קרי יחדיו דמ"ש האי יחדיו מהאי יחדיו וי"ל דשמא שאין דומין יחדיו דחרישה מיחדיו דשעטנז דהתם גבי חרישה לא הקפיד הכתוב אלא על המחרישה שלא תהא נעשית (אלא) ב' מיני בהמה דכתיב לא תחרוש

ו א מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה:
ז ב מיי' שם הל' ו:
ח ג מיי' שם פ"ו הל' ה:
א ד מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הל' ז:
ב ה מיי' שם הל' יז:
ג ו מיי' שם הל' טז:
ד ז מיי' שם הל' יג:
ה ח מיי' שם הל' יז:
ו ט י מיי' שם הל' ז:
ז כ מיי' שם הל' ח:
ח ל מיי' שם הל' ט:
ט מ מיי' שם ופ"ד מהל' עבודת יום"כ הל' ב:

שיטה מקובצת

א) הגחלים אינך ואינך תיכת הילך ממקן: ב) מכבדן. ע' תוס' זבחים (דף לא ע"ב ד"ה המוריד): ג) וכן ומשתחוה וכן: ד) זהיר שלא תתחיל מלפניך שלא תיכת אמא ממקן:

פי' הרא"ש

מלא וגדוש קטרת. ומומס בתוך כף הגדול שאם יפסך ממנו דרך הליכתו יפול לתוך כף הגדול. ופ"ת והרי כף חולק בין ידי לבזך והוה תליה כדאמרינן בזבחים מזרק במזרק חולק ר"ל בין לדוכך עבודה היא לא הוה תליה פ"ש בהא לקימה בדבר אחר ושמה לקימה בפרק ג) לולב וערבה וכן פי' ר"י ז"ל בזבחים [כד. וע"ש תוס' ד"ה הולילו] דלא הוה תליה אלא כשאחזו בדפנות הכלי ולא כשאחזו בשוליו: **בבין** מטולטלת היה. כעין טבעת שהיה לכסוי מלמעלה והיה מטלטל על ידה ואת דגרסי מטוטלת כמין כר של עור נתון עליה לכיסוי מלמעלה [וכדי] שלא יצא ריח הקטרת ויהיה ריחו נודף וחזק היו מכסין וחכירו בפרק במה בהמה [ויצאה (דף נד.] לא יצא הנמל במטולטלת אבל יוצא במטולטלת הקשורה לו בשליתה והיא תחיכת בגד שקושרין לו שלא יצטנן: **מי** שזכה במחתה. למחות גחלים מעל המזבח החיצון ולהוליכם לתתן על מזבח הפנימי להקטיר עליו את הקטרת ולא היה בה פיים אלא חזוכה בקטרת אומר כך שאלו זכה עמי במחתה ועלה לראש המזבח ומחה ורדד: **נטל** מחתה של כסף. ביומא (דף מג.) תנן דמחזקת ד' קבין. ול"ג ופינה את הגחלים הילך והילך ומחה מן המאוכלות הפנימיות. דגבי תרומת הדשן תנן הכי דמלאתו באותן הקרובים להיות דשן ומאוכלות ואין בהם ממעות של גחלים אבל הכא בעי גחלים לוחשות וכוערות דכתיב גחלי אש ואגב מעבה בתרומת הדשן המבוהו כאן ג"כ ול"ג דגרסי' ופנה את הגחלים הילך והילך ומחה לפי שהגחלים העליונים כבויות ואין לוחשות עבר אל עבר כמו המתחתונים. אבל לא גרם מן המאוכלות הפנימיות דזה נקט אגב משהה תרומת הדשן: **ועירן** לתוך של זהב. אבל לא היה מותה בשל זהב דהתורה חס על ממונה של ישראל שהיא חתכת מתוס שאם: בקב גחלים. שהיה מותה בשל ד' קבין ומערן לתוך של ג' קבין: **מבבדן** לאמה. ואין כאן משום לא תכנה ופ"ת אמתי מיהא קדשי במתחה כדאמרינן בפ"ק ד) דזבחים הניח ר' עקיבא הסולת והלבונה והקטורת והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן משום דהכלי מקצתכן אלמא מחתה כלי שרת היא וקדשו הגחלים והאיך מפסיל ההקדש ור"ל דהיא דר"ע אחיי גחלים של יום הכפורים שבאותה מחתה הוא מכניס אבל גחלים של כל יום מחתה שמותה בה לא היתה כלי שרת והכי איתא בירושלמי תפסו בגחלים של יום הכפורים: **פסכתר.** סירותיו מתרגמינן דפסכתרותיה ומכסה אותן שלא יכוו בהן רגלי הכהנים לתך. תלי סור: **אחת** שהוא מושך בה. כי היה ממגלא אותו אפר להורידו מעל המזבח ואותו בשלשלת ומוסך: **ואחת.** אותו בשלשלת מלמעלה כדי שלא תתגלגל כי היתה למעה כמין יורה. על שרך בשבת. שמגלא בעורה ותושבין שמא יגע בו אדם כופין עליו פסכתר ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה ויש שבות שאסרו במקדש כדאמרינן גבי לחם הפנים [מנחות לו.] דעטילת קנים והמתן אין דוחין שבת וכדאיתא בפסחים [דף סד. ול"ל גבי מקצת היו שם] גבי קנים היו שם ו"מ משום דעזרה רשות הרבים ונ"ל שטעו בהא דאמרינן בפ"ק דפסחים [דף יט.] זאת אומרת רשות הרבים היא ולא היא

דהתם לענין דפק טומאה קאמר אבל לענין שבת כיון דמוקפת מחילה ולתות נעולות בלילה ואין שעריה זה כנגד זה הויא רה"י מן התורה: **הניעו** בין אולם ולמזבח. אותם שזכו במחתה ובקטרת: **את** המגרפה. מתרגמינן יעי' מגרופתיה וכל זה היה עשוי כמין מגריפה: **נבנסין** להשתחות אחר הקטרת: **לדבר** בשיר. בשעת הניסוך: **מעמיד** את הטמאים בשער המזרח. כל הטמאים שבאותו בית אב שעובד היום היו נכיסין לבוא ואלא בית אב מעמידן בשער המזרח שהכל נטמאין ויוצאין דרך שם ובפרק ליפל צולין [דף פב.] מפרש טעמא מד אמר מפני חשד שלא יאמרו אותם כהני בית אב

פנוי ופנוי לא רצו לבטל ממלאכה ולבא לשרת ומ"א כדי לגיסם על שלא מהרו מטומאה: **הדרן עלך פרק אמר להם הממונה וזטא**

החלו עולים במעלות האולם. מי שזכו בקטורת ובמחתה: **במעלות** האולם. כתבנו במידות [פ"ב מ"ג] דל"ב מעלות היו בין המזבח והאולם: **מקדימין** לגיסם. ליטול הכלים שהגיהו שם ובשביל שדשן מזבח הפנימי